

TEMA: REALØKONOMI I SØR

Utveier

Nr. 1 2010

Et medlemsblad utgitt av %attac

Kamp for finansskatt

Ny Attac-leder

Haiti presses av IMF

UTVEIER: **INNHold**

KOMMENTAR: Ja til Robin Hood-skatt **4**

Attac landsmøte **5**

Etiske forviklinger for Oljefondet **10**

ATTAC-KONFERANSE:
En annen verden er mulig **12**

TEMA: Realøkonomi i sør **18**

Attac lokalt **28**

ANMELDELSER **32**

Ansvarlig redaktør: BENEDIKTE PRYNEID HANSEN/benedikte@attac.no • **Redaktør:** TERJE KARLSEN/terje@attac.no
I redaksjonen dette nummer: Siri Mariann Blaser, Bodil Christine Erichsen og Sveinung Holien • Utgaven er støttet av: Norad.

Kontakt: Attac Norge, Osterhausgata 27, 0183 Oslo • Telefon: 22 98 93 04 • E-post: attac@attac.no • Web: www.attac.no / utveier.attac.no

Layout: Svoel Media • **Trykk:** Merkur Trykk • **Forsidefoto:** Terje Karlsen

Sitér oss gjerne, men oppgi kilde. Signerte artikler representerer ikke nødvendigvis Attac Norges eller Attac Utveiers syn.

Anno Attac

2010 SER UT TIL Å BLI VÅRT ÅR. Året da Attacs kjernesak om skatt på internasjonal finanshandel er høyt på dagsorden, og saken får støtte fra mange, og relativt uventa hold. Dessverre er ikke saken høyt nok på dagsorden her hjemme.

MOTKONJUNKTURPOLITIKKEN som ble ført for å begrense skadene av finanskrisa har virket godt, men nå varslers Sigbjørn Johnsen at man skal tilbake til normalen og det skal strammes inn. Problemet med innstramningene er at det er de som er svakest fra før som skal betale. Skattnivået ser ut til å være skrevet i stein. I stedet for et mer rettferdig skattesystem kommer det trusler om kutt i sykelønn og uføretrygd.

SELV OM DET I 2011 ER FORVENTET at arbeidsledigheten vil synke, og at vi vil se en forbedring av norsk økonomi, varslers regjeringa et enda mer urovekkende kutt. En innstramning i bistandsbudsjettet på to milliarder kroner vil gå utover de som allerede betaler mest for krisa. Norge er ett av de landene som har klart seg best, og uavhengig av hva Johnsen og regjeringa måtte mene om ståa i norsk økonomi, er det helt uakseptabelt å kutte i utviklingshjelpen. I krisetider settes solidariteten på prøve.

DE SOM SKAPTE, OG TJENTE PÅ, KRISA har blitt betalt ut med fellesskapets midler. Svimlende 36 000 milliarder dollar (cirka en fantasillion) er brukt på redningspakker til finanssektoren. Denne regninga er sendt til arbeidstakere og de fattigste. Samtidig er dette en sektor som ikke bidrar til fellesskapet. Vi alle er med på å betale til felleskassa gjennom moms på produkter og tjenester vi handler. I finanssektoren er all handel avgiftsfritt.

ETTERVIRKNINGENE AV FINANSKRISA har gjort Attacs mer enn ti år gamle krav om skatt på internasjonal finanshandel mer aktuelt enn noensinne. En beskjedne finansskatt vil kunne generere store inntekter til global omfordeling. I motsetning til IMF, som konkluderer med at de skal få pengene selv, mener Attac Norge at disse verdiene må forvaltes i regi av FN.

En tredjedel av skatten bør gå til et globalt fond for utvikling, en tredjedel til finansiering av klimatiltak. For å unngå store velferdskutt som følge av krisepakker bør landene som inndrar skatten beholde den siste tredjedelen.

I TILLEGG TIL INNTEKTER til en mer rettferdig foreling av verdier og velferd, vil en slik skatt kunne bremse kortsiktig finansspekulasjon, og bidra til å stabilisere finansmarkedene slik at vi unngår en lignende krise i framtida.

NORGE MÅ GÅ FORAN og innføre en norsk børsskatt, og vi må kreve en internasjonal finansskatt. Om vi tar det første steget viser vi for andre land at det er mulig. Den rødgrønne regjeringa sier i Soria Moria II at de vil «arbeide for å innføre globale skatter som begrenser de negative virkningene av globaliseringen og skaper omfordelingsmekanismer på globalt nivå». Den foreslår konkret en avgift på valutatransaksjoner. Dette er fine ord. Når Johnsen krever at alle må stramme inn og bidra for å trygge velferd og arbeidsplasser, krever Attac at det også skal gjelde finanssektoren. Alle skal med.

FOTO: BODIL CHR. ERICHSEN

BENEDIKTE PRYNEID HANSEN,
leder for Attac Norge

Ja til Robin Hood-skatt

Attac sier ja til en Robin Hood skatt hvor formålet er å skape et fond for omfordeling og bekjempelse av fattigdom globalt.

Banker og bankansatte skapte finanskrisa gjennom hodeløs spekulasjon og risikopport. Resultatet var enorme underskudd og at skattebetalerne måtte punge ut for å redde bankene fra konkursens rand.

Så lenge det gikk bra og bankene gjorde god fortjeneste, gikk inntektene i private lommer. Når det brått ble slutt på festen, og tapene begynte å melde seg, var det plutselig blitt et sosialt ansvar å løse situasjonen. Skattebetalerne er taperne etter finansfesten. Enorme redningspakker til banker, bonuser til direktører og bankansatte betyr mindre penger til offentlige velferdsgoder og investeringer, og mindre penger til å skape nye arbeidsplasser. Selv etter enorme offentlige utbetalinger og mye medieoppmerksomhet, forstetter banktoppene å ta ut bonuser.

Nå har statsminister Gordon Brown i Storbritannia gjort seg til talsmann for en skatt på finanstransaksjoner internasjonalt, og begynner på hjemmebane med å innføre særskatt på bankbonuser. Sistnevnte forslag har skapt ramaskrik om brudd på menneskerettighetene. Bankene kan skape store fortjenester på finansmarkedene og utbetale bonuser fordi de har tilgang til bankkundernes og nå også skattebetalernes penger. Det virker dermed opplagt at skattebetalerne har en like stor rett til dette overskuddet, og at det absolutt ikke er en menneskerett å tjene seg rik på andres penger.

Skatt på finanstransaksjoner, for å bremse spekulasjon og ustabilitet i den

internasjonale økonomien er noe Attac har jobbet for i over ti år. Grunnen til at vestlige statsledere nå begynner å ta til orde for denne typen skatt er skrappa statskasser, og en mengde sosiale utfordringer som skal løses. Politikerne ønsker å bruke en slik skatt som et sikkerhetsnett hvis en ny finanskrisa skulle oppstå i fremtiden.

Vi i Attac mener man ikke bør stoppe der. Vi sier ja til en Robin Hood skatt hvor formålet ikke hovedsakelig er at skatteinntektene på finanstransaksjoner skal gå til å betale ut banker når de går ned for telling på grunn av uvettig spekulasjon, men til et fond for omfordeling og bekjempelse av fattigdom globalt. Vi trenger bankene, men ikke et ukontrollert banksystem slik vi har i dag. Vi krever demokratisk kontroll over økonomien og skattepengene!

SIRI M. BLASER,
kampanjesekretær i Attac

Med finansskatt mot markedsstyring

Innføring av finansskatt, kamp mot skatteparadiser samt arbeid mot markedsstyring av offentlig sektor skal være hovedsaker for Attac i tiden framover. Det ble bestemt på Attac Norges landsmøte i mars.

TEKST **MARTE NILSEN** OG **TERJE KARLSEN**

Benedikte Pryneid Hansen ble på landsmøtet valgt til ny leder i Attac Norge. Med seg på laget har hun som nestledere Thomas Nygreen og Ingerid Straume.

Regulering av finansmarkedene og styrking av velferd både nasjonalt og globalt, kjernesaker for den internasjonale-Attac bevegelsen, har med finanskrisen fått fornyet betydning og sammenhengen dem imellom har blitt tydeliggjort.

– Når Stoltenberg varsler kutt i bistandsbudsjettet på to milliarder, når offentlig ansatte i Hellas får lavere lønn, og vi ser en ungdomsarbeidsledighet på 50 % i Spania, er dette direkte konsekvenser av at gjelda etter finanskrisa er blitt sosialisert, sier den nyvalgte lederen.

NY LEDER

Pryneid Hansen er 27 år, kommer fra Alta, men studerer nå i Oslo. Hun har sin politiske bakgrunn fra Senterungdommen og Ungdom mot EU og har også viktige erfaringer fra solidaritetsarbeid i Brasil og studier i Mosambik. Hun er klar for å ta fatt på store oppgaver.

– Kjernesaken til Attac om en internasjonal finansskatt er høyt på dagsordenen i verden i dag. Nå skal vi være med å legge premissene for hvordan skatten skal utformes, og hva den skal gå til, sier Hansen.

Nestledere er Thomas Nygreen og Ingerid Straume. Straume er 47

Nyvalgt Attac-leder Benedikte Pryneid Hansen. Foto: Gernot Ernst

år, medlem i Res Publica, og har nylig skrevet en doktorgradsavhandling om demokratiteori. Straume underviser i pedagogikk ved Høgskolen i Hedmark.

Attac Norge går inn for en finansskatt som skal hindre kortsiktig finansspekulasjon og gi inntekter til global omfordeling. En tredjedel av skatten bør i følge Attac gå til et globalt fond for utvikling, entredjedel til finansiering av klimatilstand, begge i FN-regi, og en siste tredjedel bør gå til landene som inndrar skatten, for å unngå velferdskutt etter store budsjettunderskudd etter finanskrisen.

Statssekretær for utviklingsavdelingen i UD, Ingrid Fiskaa, inviterte Attac til å komme med innspill i arbeidet mot skatteparadis og for å få til internasjonale skatter på valuta- og finanstransaksjoner.

– Det skjer mye nå med disse viktige Attac-sakene, og det er absolutt lov å forsøke og påvirke meg, var Fiskaas klare melding til landsmøtet.

SAMARBEID MED FAGFORBUND

Fagforbundets Unni Hagen var fornøyd med landsmøtedebatten om New Public Management og kampen mot markedsretting av

offentlig sektor og inviterte Attac til å bli med i protestene mot nedleggelse av Aker sykehus og andre lokalsykehus, protester som Hagen mener bør bli starten på en nasjonal kampanje mot NPM.

– Vi må spørre oss hva som er problemene i sykehussektoren. Problemene er åpenbare for de som arbeider der. Det handler om foretaksmodellen og stykkpris-finansiering. NPM er fagforeningsknusing i sakte kino, var Hagens appell til landsmøtet.

LO-sekretær Kristian Tangen, sto fram som langvarig Attac-medlem, og snakket entusiastisk om regulering av finansmarkedene og skatt på finanstransaksjoner.

– LO er opptatt av regulering av finansmarkedene fordi Arbeid til alle er jobb nr en! Finanskrisen rammer arbeidsfolk. Dette handler om mennesker. Det handler om foredling og rettferdighet, sa Tangen.

Tangen og LO ga sin fulle støtte til skatt på finanstransaksjoner, men pekte på utfordringene med hvordan en slik skatt skal administreres og hva pengene skal gå til og oppfordret Attac til å ta tak i disse utfordringene:

– Her kan Attac spille en avgjørende rolle. Vi kan ikke lenger holde på med å lappe på

STYRET I ATTAC NORGE:

Benedikte Pryneid Hansen, leder
Thomas Nygreen, nestleder
Ingerid Straume, nestleder
Emilie Ekeberg, AU
Bente Lien Nilsen, AU
Hans Theting, AU
Morten Edvardsen AU
Sveinung Holien
Marte Nilsen
Gernot Ernst
Marion Muehlburger
Per Medby
Line Tollefsen
Petter Håndlykken
Henrik Fjeldsbø

problemene, vi trenger en systemendring, sa Tangen som åpnet for økt samarbeid mellom Attac og LO.

ET STYRKET ATTAC

Fokus på organisasjonsbygging blir et satsingsområde etter landsmøtet.

– Landsmøtet vedtok en ambisøs arbeidsplan og for å gjennomføre den trengs en sterk lokalorganisasjon. Med fokus på lokal velferd, og med våre kjernesaker høyt på dagsorden mener jeg vi skal klare å engasjere flere folk rundt om i landet, sier Benedikte til Utveier.

Ekstremliberalist på oppvarmingen til

Per Valebrokk, redaktør i næringslivsavisa E24, inntok en sentral rolle i pubdebatten kvelden før Attacs landsmøte. Hans verdensbilde og økonomiske forståelse kunne ta pusten fra enhver attacker.

TEKST **BODIL CHR. ERICHSEN**

Under tittelen «Spekulantskatt eller sosialisme for de rike?» var rundt 30 personer samlet til åpent debattmøte på puben i Litteraturhuset, i forkant av landsmøtet. I panelet satt Jan Olav Andersen, fra El&IT-forbundet, og avtroppende Attac-leder Emilie Ekeberg, sammen med Per Valebrokk. Møtet åpnet med filmframvisning, The Robin Hood Tax, som du finner på <http://robinhoodtax.org.uk>.

Tema for debatten var finansskatt, finanskrisen og forholdet mellom redningspakker og kuttforslagene i offentlig sektor.

Først ut var Jan Olav Andersen. Han fokuserte på spørsmålet om hvem som skal betale, eller hvem som *betaler*. «Regninga er sendt ut og nedbetalinga er begynt», fastslo Andersen, mens finanskrisas bakmenn og arkitekter får redningspakker og bonuser. Han mente reg-

ningen må sendes et annet sted. Andersen framholdt at en politikk som sikter mot stabilisering og normalisering av økonomien vil føre til nye kriser.

Emilie Ekeberg kommenterte først møtets tittel: «Slike redningspakker og politisk vilje til å redde klima- eller fattigdomskrise har vi ikke sett! Regjeringene spar opp midler når de vil», hevdet Ekeberg og pekte på den allmenne tendensen til å privatisere gevinsten og sosialisere tapene ved økonomisk virksomhet. Hun trakk også fram en positiv konsekvens av finanskrisa; nemlig gjennomslaget for Attacs krav om skatt på finanstransaksjoner. Men når IMF foreslår å forvalte skatteinntektene sjøl, og da «er det kanskje ikke Robin Hood-skatt», avsluttet Ekeberg lett ironisk.

Så var det Per Valebrokks tur. Han antok at ingen i salen var enig med ham i noe som

helst – og det var vel ikke helt galt sluttet. Mangelen på moralsk og politisk støtte, lot ikke til å plage Valebrokk nevneverdig. Han framførte sitt budskap og sine synspunkter med imponerende trygghet og behagelig ro. Ambisjonen var, sa han, å vise hvordan fri flyt av penger har demokratisert vårt samfunn. Friskt! Vi kunne brukt flere sider bare på begrepsavklaringer.

Motsetningene til tross, debatten gikk over all forventning. Samtlige i panelet skal ha ros for det, men også publikum sørget for at det ikke munnet ut i endeløse påstand-mot-påstand-diskusjoner.

På ett punkt kunne paneldeltakerne enes: behovet for åpenhet. På spørsmål om hva Valebrokk tenkte om å kreve at norske bedrifter rapporterer om alle sine forehavender i utlandet, ble han likevel unnvikende.

Selvsagt ble mange av Valebrokks

Statssekretær Ingrid Fiskaa. Foto: Gernot Ernst

Statssekretær Fiskaa på hjemmebane

Det er spesielt når et tidligere styremedlem i Attac Norge kommer på landsmøtet som statssekretær, men det føltes ganske naturlig. Ingrid Fiskaa snakket i kjent stil, engasjert og informativt.

TEKST **BODIL CHR. ERICHSEN**

Fiskaa sa seg innledningsvis glad for invitasjonen og understreket sin ambisjon om å jobbe for Attac-saker i departementet.

I sin nye jobb oppdaget hun fort at relativt få vet hva utviklingspolitikk er. Folk flest tror det handler som bistand. Slik er det jo ikke, og det må kommuniseres, mente Fiskaa. Hun brukte uttrykket utviklingsland, fordi folk må bli bevisste på at såkalt fattige land ofte ikke er fattige. Mange land som mottar bistandsmidler, er rike på ressurser. Ofte forsvinner verdiene ut av landet gjennom bruk av skatteparadis. Da er handels- og investeringspolitikk vel så viktig som bistand. Det handler om folkeopplysning og skoloring og om å utmeisle politikk for bærekraftig utvikling. I det arbeidet vil Fiskaa spille på lag med Attac, som hun for øvrig mente nyter respekt i departementet. Det blir lagt merke til at organisasjonen presenterer solid kunnskap og er i stand til å fronte synspunkter på et tidlig tidspunkt i politiske prosesser.

Fiskaa redegjorde for hovedtrekk i Stortingsmelding nr 13 (2008-09), som internt i departementet går under betegnelsen KKK-meldinga og som danner grunnlaget for regjeringas utviklingspolitikk. K-ene står for *Klima, konflikt og kapital*, og undertittelen er *Norsk utviklingspolitikk i et endret handlingsrom*.

Fiskaa tok for seg en K av gangen. I hht til meldinga vil regjeringa jobbe for å gjøre utviklingsland mer robuste mot klimaendringer. Dernest legges det vekt på konfliktforbygging og konfliktløsning. Vedrørende det tredje saksfeltet kunne Fiskaa med stor tilfredshet konstatere at

en viktig del av hennes jobb er å se på de store pengestrømmene. Kapitalflukten fra utviklingslandene skjer på flere måter. Kildene til ulovlig kapitalflyt kan være korrupsjon, menneskehandel, våpenhandel og mye annet. Men den viktigste kilden er regnskapstriksing (internprising), som skjuler faktiske kapitalbevegelser og verdier.

Forsamlingen var rimeligvis spent på nytt om Kapitalfluktsutvalgets utredning «Skatteparadis og utvikling – tilstand, analyser og tiltak» (NOU 2009:19). Den har falt i god jord hos Attac og andre som jobber mot skatte paradiser, mens blant andre NHO og Advokatforeninga har kritisert den. Departementet er positive, men intet er avgjort. Regjeringa skal snart konkludere. Fiskaa mente utredningen inneholder mange gode forslag, men at det er rom for flere. Det er ikke for sent å komme med innspill, understreket hun.

Det ble tid til noen spørsmål fra salen. På et kritisk spørsmål om Olje for utvikling-programmet, svarte Fiskaa at programmet var godt tenkt, men at det sikkert finnes eksempler på at det ikke har fungert optimalt. I dette som i annet, vil hun gjerne ha beskjed. Attac vil nok vite å opprettholde kontakten med Fiskaa, som tilbrakte noen timer sammen med oss på landsmøtet.

Utveier stilte etterpå Ingrid Fiskaa det uunngåelige spørsmålet: «Hvordan har aktivisten Fiskaa det i departementet – betalt for å forsvare regjeringens politikk?» «- eller for å utvikle regjeringens politikk» smilte Fiska kjapt og megetsigende. Vi lar det være hennes sluttkommentar i denne omgang, i trygg forvisning om at det ikke er det siste vi hører fra den kanten.

landsmøtet

synspunkter imøtegått. Til påstanden om skatteparadisenes nødvendighet for å skape utvikling i fattige land, svarte Emilie Ekeberg at problemet med skatteparadis og investeringer i fattige land, er at det *ikke* skaper utvikling, fordi overskuddet ikke blir i landet, men havner i skatteparadiset. Jan Olav Andersen påpekte at strømgeregninger ble betalt i henhold til en pris, også før kraftomsetninga ble deregulert, med henvisning til påstanden om at vi trenger børs for å vite hva ting koster.

En overraskende spennende kveld, men de mest oppsiktsvekkende utsagnene fra Valebrokks side, måtte du være tilstede for å få med deg. Han ville ikke siteres på alt han mente var «stygt, men nødvendig», som var hans gjennomgående svar konfrontert med den økonomiske politikkenes negative konsekvenser.

Robin Hood-skatt eller

Attacs krav om skattlegging av finanshandel står igjen høyt på dagsorden.

TEKST **EMILIE EKEBERG**, STYREMEDLEM I ATTAC NORGE

Det er blitt beskrevet som «sosialisme for de rike»: Når finans-krisen var en realitet høsten 2008 trådte markedsliberalistiske regjeringer til med nasjonaliseringer og redningspakker til finansinstitusjonene med en politisk handlekraft og med økonomiske midler som man bare kan drømme om når det gjelder kampen mot klimakrise og fattigdomskrise. Det har blitt anslått at redningspakkene til sammen nådde opp i en verdi av 11 tusen milliarder US dollar.

Nå må regningen for finanskrisen betales. Redningspakkene har skapt offentlig gjeld og store budsjettunderskudd i mange land. Det betyr omfattende kutt i velferdstjenestene. I Europa er det i Hellas og på Island veldig tydelig hvordan finanskrisen slår ut. Folk mister jobben i stor stil, samtidig som velferdsordningen blir dårligere. I årene fremover vil det samme bli tilfellet i mange andre europeiske land, skal vi tro prognosene.

KUTT I MINSTEPENSJONER

OECD, en internasjonal organisasjon for industriland, mener at alle medlemsland utenom Korea, Norge, Sverige og Sveits vil måtte gjennomføre tiltak for å minimere budsjettunderskudd allerede fra 2011, som følge av finanskrise. Organisasjonen mener at land som Australia, Danmark, Tyskland og Italia må gjennomføre kutt tilsvarende 1 prosent av BNP hvert år i tre år, mens land som Frankrike, Japan, Storbritannia og USA må gjennomføre tilsvarende kutt hvert år i seks år fremover. Disse tiltakene må, ifølge OECD, bestå av kutt i offentlige tjenester, stønader og pensjoner.

Også i Norge vil konsekvensene av finanskrise komme til uttrykk i statsbudsjettene framover. På regjeringens budsjettkonferanse nylig tok Sigbjørn Johnsen fram sparekniven, og det er varslet at regjeringen vil kutte 2 milliarder i bistandsbudsjettet neste år.

Finanskrise har vært en oppvisning i hvordan vårt globale økonomiske system privatiserer gevinstene og sosialiserer tapene. Hver dag handles det med verdipapirer på finansmarkedene til en verdi som er 73 ganger høyere enn handelen med varer og tjenester. En stor del av denne finanshandelen er spekulativ, det er ikke produktive investeringer men en måte å tjene store penger på selve finanshandelen. Før krisen skrev Der Spiegel at 9 av 10 enkeltpersoner med en formue på over 500 millioner

dollar var forvaltere av hedgefonds. Likevel er det vanlige folk, og de aller fattigste – de som er avhengige av bistand – som må ta regningen for finanskrise som er oppstått som følge av de oppblåste finansmarkedene.

ATTAC-KRAV PÅ DAGSORDEN

En annen, og hyggeligere, konsekvens av finanskrise er at Attacs krav om å skattlegge finanstransaksjoner igjen er kommet høyt opp på dagsorden. Statsledere som Gordon Brown i Storbritannia, Angela Merkel i Tyskland og Nicolas Sarkozy i Frankrike tar nå til orde for en skatt på finanshandel som kan gi inntekter for å dekke kostnadene for krisepakkene, for å unngå store velferdskutt. Angela Merkel og Gordon Brown argumenterte under klimatoppmøtet i København for at en slik skatt også kan gi inntekter som kan finansiere klimatiltak og klimatilpassninger i fattige land. EU har vedtatt en resolusjon for en skatt på finanstransaksjoner, og G20-lederne har bedt om at en slik skatt utredes til deres toppmøte i Canada i juni.

Attac oppsto rundt kravet om en Tobinskatt, en skatt på valutahandel. Den skatten som nå diskuteres er på mange måter lik Tobinskatten: En svært liten skatt på selve handelen med verdipapirer, som vil gjøre det ulønnsomt å spekulere i og tjene store penger på prissvingninger. Samtidig som skatten vil strø sand i maskineriet for finansspekulantene, vil den også kunne gi store inntekter, som kan bidra til omfordeling. Til forskjell fra Tobinskatten vil man nå kunne skattlegge også andre typer av verdipapirer, som derivater og aksjer, i tillegg til valutahandel. Fordi en mye større del av aktiviteten på finansmarkedene vil rammes av skatten, vil skattegrunnlaget også bli mye større. Om man innfører en slik skatt bare i USA og Storbritannia anslås det at inntektene hvert år vil bli på cirka 750 milliarder dollar. Til sammenligning gis det, på globalt plan, 100 milliarder dollar i bistand hvert år.

Det er nå flere forslag til akkurat hvordan en slik skatt skal se ut, som florerer. Og kjært barn har mange navn: Børsskatt, spekulantskatt, tobinskatt, transaksjonsskatt – eller Robin Hood-skatt, som er navnet på en britisk kampanje for saken. Det siste begrepet sier noe om hvordan en slik skatt vil fungere: Ta fra de rike og gi til de fattige. Ifølge denne kampanjen bør inntektene fra en Robin Hood-skatt fordeles slik: En tredel må gå til landet som innkrever skatten, til å dekke konsekvensene av krisen, og unngå kutt i offentlige budsjetter. En tredel må gå til

«sosialisme for de rike»?

« Finanskrisen har vært en oppvisning i hvordan vårt globale økonomiske system privatiserer gevinstene og sosialiserer tapene.

et FN-fond for utvikling, og skaffe inntekter som er nødvendige for å bekjempe global fattigdom og oppfylle FNs tusenårsmål. En tredel må gå til klimatiltak i fattige land, både for å minimere utslipp av klimagasser, og til nødvendige tilpasninger til de klimaendringene som uansett vil komme.

SKATT PÅ OSLO BØRS

I skrivende stund diskuterer den norske regjeringen seg imellom hvordan type skattlegging av internasjonal finanshandel regjeringen skal støtte. Samtidig kan også Norge innføre en skatt på finanshandel på Oslo Børs, som på samme måte vil ramme kortsiktig spekulasjon og gi inntekter som kan omfordeles. I Norge betaler vi 25 % i avgift på handel med de fleste varer og tjenester; moms. Men handel med verdipapirer på børsen er helt avgiftsfri. Det er kun rimelig at også handel med aksjer på Oslo Børs pålegges en liten skatt, kanskje 1 %. Også denne skatten vil gi store inntekter. Samfunnsøkonom Rune Skarstein anslår at en slik skatt i 2008 ville ha skaffet rundt 20 milliarder kroner ekstra i inntekter til fellesskapet.

Et politisk krav som lenge har blitt utskjelt som både utopisk og ugunstig, har nå fått tilslutning fra høyeste hold. Det skyldes at også G20-lederne trenger å skaffe inntekter slik at de kan unngå de grove velferdsuttene som de ellers vil måtte utsette sine velgere for. Tiden er nå overmoden for at Attacs krav om en skatt på finanshandel som kan ramme spekulasjon og gi inntekter til global omfordeling innføres. Om vi lykkes har vi kommet et langt stykke videre på veien for å skape et globalt økonomisk system som er mer stabilt, og der omfordelingen faktisk går fra rik til fattig, og ikke den motsatte veien som er tilfellet i dag.

Etiske forviklinger for Oljefondet

Oljefondet gir Norge et unikt politisk og økonomisk handlingsrom de fleste andre land ikke har, til å utvikle en ny politikk som begrenser klimaendringene og reduserer de globale forskjellene. Likevel investerer Oljefondet i dag i en rekke selskaper som bryter med de etiske retningslinjene og som strider mot norsk utenrikspolitikk.

Oljefondet er ikke nevneverdig mer etisk enn en rekke andre investeringsfond, hevder den britiske historikeren og politiske forfatteren Mark Curtis. I januar i år besøkte Curtis Norge i forbindelse med lanseringen av rapporten «Doublethink- the two faces of Norway's foreign and development policy». Curtis er også journalist i den britiske nyhetsavisa The Guardian.

AKTIVT EIERSKAP

Curtis mener Norge aktivt bør lete fram de selskapene som beviselig har bedre miljø- og sosialpolitisk profil, og opprette en egen portefølje av investeringer med mål om å bekjempe klimaendringene. Mens FN oppfordrer til sterkere global styring, som forøvrig støttes av norsk bistand, beklager regjeringen seg på at bedrifter frivillig vil ta det nødvendige samfunnsansvar.

Han viser til at det belgiske pensjonsfondet (ABP), det britiske UK Environment Agency's pension Fund, UK Universities Superannuation Scheme og California Public Employees Retirement System (CalPERS) har en bedre etisk forvaltning av sine investeringer enn det Oljefondet har i dag.

I rapporten gir Curtis uttrykk for at «det virker som om mange politikere mener de kan ha en stor oljeindustri og samtidig lede kampen mot klimaendringene, at de kan arbeide i korruperte, undertrykkende regimer og fortsatt bli sett på som forkjempere for menneskerettigheter, at de kan fremme norsk næringslivs interesser i verdensøkonomien i samme grad som andre stater, men ses på som pionerer innen samfunnsansvar, og at de kan snakke om å omfordele rikdom globalt mens Oljefondet fortsetter å investere i skatteparadis».

Fra 2008 til 2009 doblet Oljefondet sine investeringer i skatteparadis fra 25 milliarder til 50 milliarder.

MOTSTRIDENDE POLITIKK

Internasjonale og norske organisasjoner og medier har det siste året

avdekket eksempler på motstridende praksis og uetiske investeringer. Oljefondet investerer i en rekke selskaper som enten bryter fondets egne retningslinjer eller som går i motsatt retning av norsk utenrikspolitikk.

Noen eksempler på dette kan vi hente fra Amazonas-regionen i Ecuador og Peru. Oljefondet investerer i de amerikanske selskapene Occidental Petroleum og Chevron. Norge har investert 1,7 milliarder dollar i Occidental Petroleum som har drevet oljeutvinning i Peru i over 30 år. Resultatet av virksomheten i Peru er i følge en dokumentar vist på NRK høsten 2009, den verste miljøforurensningen av Amazonas verden har sett.

I Ecuador har 30 000 indianere gjennom flere år kjempet en tung kamp mot oljegiganten Chevron. Denne kampen er dokumentert i filmen «Crude» som hadde premiere i Norge i september. Rettssaken mot selskapet har pågått i 15 år. Urfolksgruppene krever erstatning i forbindelse med at Texaco, som nå er kjøpt opp av Chevron, har dumpet over 65 milliarder liter med giftig avløpsvann i Amazonas. Det norske Oljefondet har investert 4,7 milliarder norske kroner i nettopp Chevron.

Chevron, i tillegg til oljeselskapet Total hvor Oljefondet også har investeringer, driver dessuten virksomhet i Burma hvor de henter ut gass fra Yadana-feltet utenfor landets vestkyst. I følge rapporter fra organisasjonen Earth Rights er det store brudd på menneskerettighetene knyttet til dette prosjektet, og 99 % av inntektene fra gassfeltene går dessuten til singaporske banker.

Til sammen har Oljefondet, i følge Aftenposten, investert 8,7 milliarder i sju selskaper som anklages for å påføre store miljøskader på regnskog og urbefolkning i Asia, Afrika og Sør- Amerika. Samtidig med at Oljefondet investerer i disse selskapene, ble det bevilget 400 millioner kroner til vern av Regnskogen via bistandsbudsjettet i 2008.

Nok et eksempel på slik motstridende politikk er at Oljefondet

investerer nesten hundre ganger mer i fossil industri enn i fornybar energi. Norske politikere har uttalt seg om hvor viktig det er at Kina beveger seg bort fra kull som viktigste energikilde og gir 30 millioner bistandskroner til å fremme kinesisk miljøteknologi. Samtidig har Oljefondet, i følge tall fra Aftenposten, investert 1,7 milliarder kroner i kinesiske kull- og oljeselskaper.

ETIKKVERSTING

I 2000 ble det fremmet et forslag fra Bondevik-regjeringen om «at en mindre del av Oljefondet skilles ut i et eget miljøfond». Miljøfondet ble etablert fordi Regjeringen og Stortinget den gangen ikke klarte å bli enige om etiske retningslinjer for forvaltning av hele Oljefondet. Hensikten med et svært begrenset miljøfond (1 milliard kroner – som senere ble doblet) var å kunne høste erfaring med forvaltning av fond etter miljømessige kriterier.

Det ble ingen suksess. Norwatch kunne dokumentere at Oljefondets lillebror investerte i alle selskapene som Kommunal landspensjonskasse (KLP) hadde svartelistet på grunn av grove miljø-ødeleggelser. Miljøfondet sto heller ikke tilbake for sin større slektning hva gjaldt uetiske investeringer generelt. Mens Oljefondet viste seg å ha investert i 25 av 27 selskaper som KLP svartelistet, var Miljøfondet inne i 17 av selskapene.

– Miljøfondet manglet klare kriterier. Det var kort sagt en skandale og ble nedlagt i all stillhet, sier Pia Gaarder i Norwatch som har fulgt Oljefondets investeringer i ulike selskaper gjennom flere år.

I 2005 kom de etiske retningslinjene som skulle gjelde for hele Oljefondet. Fire år senere, i 2009, blir Oljefondet kåret av Framtiden i våre hender til «årets etikkversting».

Bakgrunnen er en helt fraværende klimapolitikk. Organisasjonen begrunner kåringen slik: «Ingen selskaper har blitt utestengt på grunn av dårlig klimaprofil og det er ikke lagt fram dokumentasjon på at dialog med selskaper om klima gir resultater. Verdens største selskaper målt i utslipp er med, og verdens fossilverstinger, i form av kull- og oljeindustri, bilprodusenter, osv, er også med i porteføljen.»

Videre skriver de: «Er det ett eller annet selskap i verden som

motarbeider klimalovgivning eller sprer usannheter om klima, er det også svært sannsynlig at vi har eierposter i selskapet. Dette undergraver regjeringens eget arbeid internasjonalt for å løse klimakrisen.»

NYE FOND

Attac foreslår at det opprettes nye fond der selskapene det investeres i velges ut fra parametere om økologisk og sosial avkastning, i motsetning til dagens forvaltningspolitikk.

– Disse fondene kan være fond for forskning på miljøvennlig teknologi, fond for bærekraftig infrastruktur i Norge og ellers i verden,

og fond for utvikling i Sør, for eksempel i form av støtte til finansinstitusjoner som utgjør alternativ til Washington-institusjonene IMF og Verdensbanken. Det kan være naturlig å se nærmere på institusjoner som for eksempel Banco del Sur i Latin-Amerika og det Globale Miljøfondet, sier avtroppende leder i Attac Norge Emilie Ekeberg.

Det Globale Miljøfondet er et internasjonalt fond for finansiering av miljøprosjekter i u-land og tidligere østblokkland. Fondet ble oppretta i 1991 for å kanalisere statlig støtte fra giverland til prosjekter og programmer i utviklingsland som tjener det globale miljøet. Banco del Sur åpner for nye alternativer for finansiering basert på likeverd og sosial rettferdighet.

– Slik kan vi få på plass en forvaltning av Oljefondet som er etisk forsvarlig, samtidig som vi slutter å late som at etikkspørsmålet ikke handler om økonomi og politikk, men

bare om å være snill og grei, sier Ekeberg.

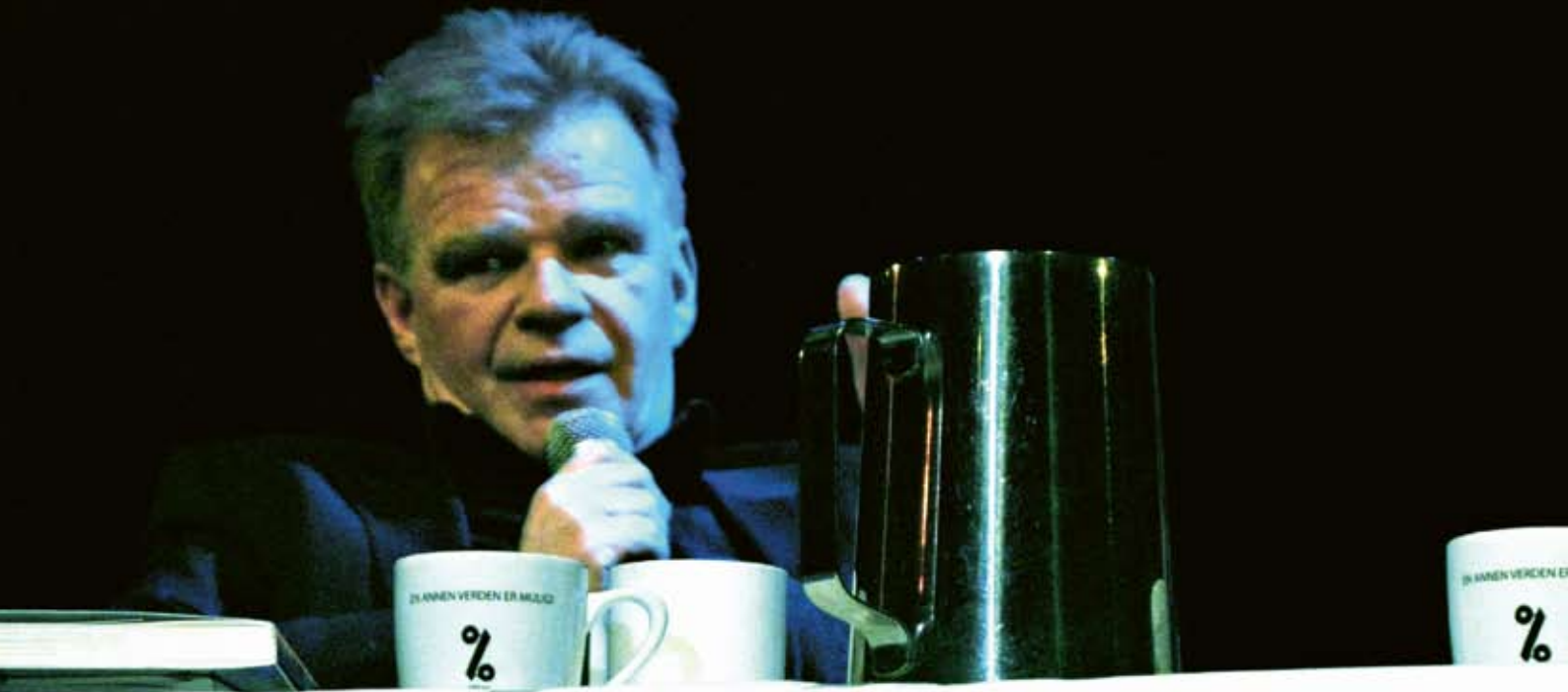
Oljefondet investerer i dag i omkring 8000 selskaper. Et etikkråd på fem med et sekretariat på åtte ansatte, har som hovedansvar å komme med tilrådning om uttrekk fra selskaper som ikke tilfredsstiller de etiske kravene. Siden 2004 har Oljefondet trukket seg ut av 51 selskaper.

Oljefondet tjente i 2009 mer enn noensinne, og har økt kraftig sine investeringer i tabuland. Investeringene i aktiviteter som styrker militærdiktaturet Burma og Marokkos okkupasjon av Vest-Sahara har økt med hele 42,5 prosent fra 19 til 27,1 milliarder kroner, viser Norwatches beregninger etter en gjennomgang av fondets portefølje pr 31. desember 2009.

Norge bør aktivt lete fram de selskapene som beviselig har bedre profil både ut i fra miljøstandarder og sosialt, og opprette en egen portefølje av investeringer med mål om å bekjempe klimaendringene.

MARK CURTIS

SIRI M. BLASER, Kampanjesekretær i Attac

Fredag 5. februar 2010

BokBad

EINAR MÅR GUDMUNDSON, vinner av Nordisk Råds litteraturpris og styremedlem i Attac Island. Guðmundson har nylig gitt ut "Den hvite boka" om krisen på Island. Aslak Sira Myhre er badesjef.

Musikalsk innslag ved Bård Watn med musikere.

Drivlager © Ingrid Aabøen

Sted: Teaterbåten MS Innvik, Langkaia 1, Oslo (ved Operaen)

Tid: Fredag 19.30 - 21.30

Inngang: 100 kr / gratis for deltakere på Attac-konferansen

"En annen verden er mulig - men hvilken?"

www.attac.no

%
attac

Forfatter Einar Már Guðmundsson leste fra flere av sine bøker på Attacs Bokbad.
Foto: Terje Karlsen

En annen verden er mulig

I overkant av 200 besøkende deltok helgen 5.-7. februar på Attac-konferansen «En annen verden er mulig – hvilken?».

TEKST OG FOTO **TERJE KARLSEN**

Omkring 30 innledere fra inn og utland innledet om alt fra demokratisk økonomistyring til deltakende budsjettering og en grønn og bærekraftig økonomi. Konferansen hadde satt seg som mål å forsøke å konkretisere alternativer for en mer demokratisk styrt økonomi.

Fredag morgen startet med at Ali Esbati og Jan Mønnesland utfordret det ideologiske hegemonet om forestillingen om at «There is no alternative» - påstanden vi får høre er at vi ikke har noe valg; befolkningen blir eldre og vi må kutte i det offentlige velferdstilbudet. Men stemmer egentlig dette?

Rune Skarstein brukte sin innledning med å vise oss at Norges offentlige utgifter ikke er særlig høye sammenliknet med andre land. Etter midten av 1990-tallet har offentlige utgifters andel av BNP i Norge vært lavere enn gjennomsnittet i eurolandene, og lavere enn i de andre nordiske landene. Dessuten har den relative reduksjonen i offentlige utgifter vært større i Norge enn i noe annet land vi gjerne sammenlikner oss med: euroland, OECD og USA. Som det ikke var nok: Norge har også størst inntektsulikhet i Norden. Slik er tilstanden i det rike oljelandet. Kanskje ikke helt som vi er vant til å se på oss selv?

Rune Skarstein er førsteamanuensis i samfunnsøkonomi ved NTNU, Trondheim

og sitter i SVs økonomipolitiske utvalg. Skarstein har skrevet boka Økonomi på en annen måte: Makt og penger fra europeisk fødalisme til globalisert kapitalisme.

I løpet av innledningen ble flere temaer behandlet: forskjellen på privat og offentlig tjenesteproduksjon, sykehusreformen, kommuneøkonomien og hvordan vi kan redusere oljebruken ved hjelp av økonomiske insitamenter, moms og prioriteringer i statsbudsjettet. Mest inntrykk gjorde likevel utlegginga om skattereformene de siste snaut 20 årene. Tendensen har vært den samme hele veien: Lavere skattenivå og mindre omfordeling.

BOKBAD I BJØRVIKA

Kvelden fredag 5. februar ble det arrangert bokbad med forfatteren Einar Mår Guðmundsson på Teaterbåten Innvik i Bjørvika. Badesjef var Aslak Sira Myhre.

En viktig skikkelse i Attac Island er nettopp Guðmundsson. Helt siden finanskrisen slo ned på Island i oktober 2008 har han skrevet analyserende og litterære artikler om kollapsens bakgrunn og ikke minst om hvor ansvaret faktisk ligger.

– Jeg har alltid sett på mitt forfatterskap som min sosiale aktivitet, som forfatter og kunstner kan jeg spørre, jeg er selv et spørsmålsteget, sa Guðmundsson, som åpnet med å lese diktet Historiefortelleren Homér – på islandsk.

– Jeg har brukt romankunsten til å

beskrive virkeligheten, på politikens område bruker jeg metoder jeg kan innenfor skrivekunst og poesi og skrøner, fortalte Guðmundsson.

Forfatteren er aktuell med Den hvite boken, som kom på norsk i september 2009, og er en beskrivelse av situasjonen på Island – et forsøk på å forstå. Boken er Guðmundssons første sakprosa, men han er mest kjent for sine prisvinnende romaner; I 1995 fikk han Nordisk Råds litteraturpris for romanen Englar alheimsins, på norsk: Universets engler – en bok han også leste fra på bokbadet, i tillegg til utdrag fra novellesamlingen *Kanskje postmannen er sulten*.

GRØNN ØKONOMI

Lørdag 6. februar fikk konferansedeltagerne presentert en seminarrekke om grønn og bærekraftig økonomi, som nok var en av konferansens best besøkte seminarer. Ca 150 hadde møtt opp for å høre Stig Ingebrigtsens foredrag om grønn kretsløpsøkonomi – Ingebrigtsen er professor ved Senter for Økologisk Økonomi og Etikk ved Handelshøgskolen i Bodø.

Asbjørn Wahl fra For Velferdsstaten og Ola S. Elvevold, leder i Natur og Ungdom, diskuterte utfordringer for fag- og miljøbevegelsen i klimakampen.

Til slutt denne lørdagen diskuterte Håvard Lundberg (Bellona), Marius Gjerset (Zero) og Sveinung Holien (Attac Blind-

Et av de best besøkte foredragene var Stig Ingebrigtsens om grønn kretsøkonomi – han er professor ved Senter for Økologisk Økonomi og Etikk ved Handelshøgskolen i Bodø. Foto: Terje Karlsen

ern) ulike veier til et samfunn uten fossile brensler.

– Det eksisterer så mye fossil energi at vi ikke går tom før klimaet ødelegges, sa Gjerset, mens Holien tok utgangspunkt i teoriene om *peak oil* – et begrep som refererer til en kurve over utvinningstakten i oljeutvinningen og at når størrelsen og tilgjengeligheten til de globale oljereserverne er på vei ned, så vil oljeutvinning med tiden bli ulønnsom og dyr.

Alle tre gikk gjennom ulike teknologier som kunne erstatte fossile brensler, og debatten bar preg av en diskusjon om teknologioptimisme og den økonomiske lønnsomheten i å gå bort fra fossile brensler.

Den andre seminarrekka lørdag tok for seg Deltagende budsjettering med høydepunkter som «Reclaim the state – introduction to popular democracy» av

Hilary Wainwright og et foredrag av Sergio Baerlie om deltakende budsjettering i Porto Alegre i Brasil.

PANELDEBATT

Konferansen ble avsluttet søndag med partidebatt, etter en kort oppsummering av helgens høydepunkter. Panelet diskuterte bl.a. hvordan den rødgrønne regjeringen har taklet finanskrisen:

– Vi må ruste opp realøkonomien, produksjonen, i en bærekraftig retning; eksempelvis fornybar karbon fra treforedling kan erstatte oljebasert karbon, sa Per Olaf Lundteigen (Sp). Panelet tok også opp temaer som alternativ bruk av oljefondet og innføring av deltakende demokrati.

– Vi må ikke gjøre klimakampen til spekulasjonsarena med klimavoter, sa Torstein Dahle (Rødt).

– SV mener at så store deler av oljefondet som mulig skal brukes til utviklingsspørsmål, sa Lars Egeland (SV).

– Vi må ha en mening, en politikk, med hvor vi plasserer våre verdier. Men dette strider i mot oljefondets linje om størst mulig avkastning, sa Lundteigen.

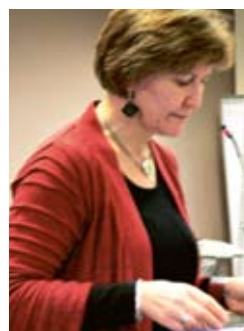
– Oljefondet må brukes til utvikling internasjonalt og infrastruktur nasjonalt, vi mener at å plassere oljefondet i aksjemarkeder er grunnleggende feil, sa Rødts Dahle.

– New Public Management er en trussel mot demokratiet. Her går splittelsen midt i Arbeiderpartiet, sa SVs Egeland, men Arbeiderpartiets Irene Johansen hadde meldt avbud og fikk ikke svart på kritikken som Ap møtte under debatten. Møteledere var Emilie Ekeberg og Ali Esbati.

Fagforbundets nye nestleder på Attac-konferansen

Fagforbundets Mette Nord var klar og konstruktiv. Målet med New Public Management har hele tiden vært «å privatisere, konkurranseutsette og å svekke ansattes oppsigelsesvern», hevdet hun.

TEKST **BODIL CHR. ERICHSEN**

Mette Nords (bildet) innledning hadde tittelen *Offentlige foretak og alternativ til New Public Management (NPM.)* Hun åpnet med å si at hun tror på at en annen verden er mulig og at vi trenger allianser og mobilisering for å motvirke de sterke kreftene som vil gjøre alt til marked. Som et eksempel på hvordan markedet erobrer stadig nye deler av offentlig sektor, trakk hun fram finansnærings offensiv for å selge forsikringer som sikrer rask behandling på sykehus. Den betalte køsnikinga har økt med over 50% i løpet av de to siste årene. 115 628 innbyggere har nå slik forsikring.

En framtidsrettet strategi må sikte mot å *reversere* denne utviklingen. Mette Nord viste til Skottland, som har «tatt et ubetinget farvel med markedsinnblandingen i helsesektoren, og tatt sykehusene tilbake». Innenfor dagens EU- og WTO-regler, er offentlige tjenester unntatt liberalisering. Mette Nord krevde at dette politiske handlingsrommet brukes, at vi må definere sektor for sektor som offentlige tjenester, som skal drives i det som på EU-språk kalles «egenregi». Den største utfordringen for den skotske modellen er EUs helsedirektiv, som kan tvinge tilbake markedsløsninger, hevdet hun.

Avslutningsvis ble vi minnet om vårt internasjonale ansvar. I følge Soria Moria-erklæringene skal Norge ikke gi bistand til programmer som pålegger mottakerne liberalisering eller privatisering av offentlig velferd. Likevel har Norge, pga finanskrisa, gitt IMF en kreditt på 30 milliarder dollar. På den måten er vi med på å tvinge markedliberalisme på fattige eller kriserammede land. Mette Nord påpekte også at Haiti ikke bare blir utsatt for tøffe omstrukturingskrav etter jordskjelvet, men at det ufattelige omfanget av katastrofen i stor grad skyldtes internasjonale krav og føringer, som har skapt den omfattende fattigdommen og den voldsomme opphopningen av slum i hovedstaden.

Under konferansen var Attacs bokstand godt besøkt.
Foto: Terje Karlsen.

Bilaterale frihandelsavtaler gjør jobben for WTO

7. januar arrangerte Handelskampanjen åpent møte på Litteraturhuset i Oslo: Frihandelsavtale mellom Norge og India?

Susana Barria, fra Intercultural Resources i Dehli, innledet om forhandlingene mellom EFTA (og dermed Norge) og India.

Hun var ikke særlig optimistisk på Indias vegne.

TEKST OG FOTO **BODIL CHR. ERICHSEN**

Barria holdt en engasjerende og velstrukturert innledning. Hennes hovedbudskap og innfallsvinkel var at ambisjonene til WTO videreføres i bilaterale avtaler, etter at WTO-forhandlingene stagnerte. Det er altså ingen grunn til å hvile «på laurbærene», ingen grunn til å tro at bestrebelsene for en global frihandelsøkonomi og tøylesløs økonomisk liberalisme er gått i stå. I stedet må også vi som ønsker en annen økonomisk politikk, fokusere på de bilaterale avtalene. Det er der den viktigste kampen står nå!

Det er imidlertid ingen lett tilgjengelig kamparena. Hemmeligholdet rundt forhandlingene er et gjennomgående, taktisk begrunnet, trekk. Slik blir forhandlingene unndratt offentlig debatt og demokratisk kontroll. Det er i seg selv et problem. Iherdig «snoking» og enkelte lekkasjer, gir oss noe innsikt – og grunn til bekymring. Skal vi spille en rolle i det offentlige rom må vi ha kunnskap, derfor er slike møter som det Handelskampanjen arrangerte, viktige. Her møtte både personer fra norske departement og folk med særlig kunnskap om indiske forhold.

Så hva vet vi? I alle fall at frihandel knapt er et dekkende begrep. Markedsadgang kobles sammen med flere forhold det forhandles om, som investeringer, tjenester og patentrettigheter.

Sammenkoblinga handelsavtale og patentlovgivning er særlig problematisk for et land som India. Barria understreket betydningen av å verne om lokal, kollektiv kunnskap,

WTO-forhandlingene stagnerte, men det er ingen grunn til å tro at bestrebelsene for en global frihandelsøkonomi og tøylesløs økonomisk liberalisme er gått i stå.

f.eks. i forhold til landbruket. I indiske landsbyer akkumuleres kunnskapen i befolkningen på en måte som gjør det helt meningsløst for enkeltpersoner eller firma å ta patent på f.eks. et frø.

Interessemotsetningene i forhold til patentrettigheter, har særlige nasjonale dimensjoner. Det sveitsiske bioteknologifirmaet Syngenta ønsker eksklusive rettigheter til å selge sine patenterte såfrø og sprøytemidler i det indiske markedet. Indias jordbrukslovgivning beskytter bøndene mot dette ved på raffinert vis å utnytte fleksibiliteten i WTOs avtale om immaterielle rettigheter (TRIPS).

India bruker og eksporterer dessuten store mengder billige kopi-medisiner. Kopi-produksjonen er bare mulig p.g.a. indisk moderat patentlovgivning, som den sveitsiske farmasigiganten Novartis tidligere har

utfordret uten å lykkes. Sveits prøver å eliminere konkurransen fra billigmedisinene, ved å forhandle fram skjerpede patentbestemmelser som en del av handelsavtalen. Ettersom fattige land ikke kan betale monopolprisene Novartis bestemmer, blir retten til helse – nedfelt i FNs menneskerettighetskonvensjoner – direkte utfordret i avtalene som er under forhandling

Sveitsiske interesser kommer i konflikt med norsk offisiell politikk, nedfelt i Soria Moria erklæringene, om ikke å innskrenke utviklingslandenes handlingsrom i forhold til WTOs avtaleverk. Norge fant det derfor vanskelig å støtte sveitsernes krav om sterkere beskyttelse av patentrettigheter enn det som følger av TRIPS.

I mars 2009 trakk Norge seg fra forhandlingene mellom EFTA og India om patentrettigheter, i følge statsekretær Rikke Lind fordi man mente at Sveits var for tøffe og stilte urimelige krav til India. Det fikk mange til å skryte av regjeringen og snakke om seier for u-landene. Norge har imidlertid ikke trukket seg fra forhandlingene, men bare overlatt dette saksfeltet til Sveits. Norge vil vurdere den endelige avtalen, og ta stilling til eventuell signering, når den foreligger. Barria, liksom flere av møtedeltakerne, anså det som ganske sannsynlig at Norge undertegner til slutt. Gleden over en fornuftig politisk markering fra den norske regjeringens side, kan altså bli kortvarig.

Etter møtet bad vi Barria fortelle litt om seg selv og organisasjonen hun jobber for. Susana Barria vokste opp i Sveits med lati-

Susana Barria fra Intercultural Resources i Dehli, India var invitert til Oslo og Litteraturhuset for å innlede om frihandelsavtaler.
Foto: Siri M. Blaser.

amerikanske foreldre. Begge politiske flytninger. Hun har dermed både multikulturell og politisk bakgrunn. Selv har hun slått seg ned i Dehli, India. Der jobber hun i Intercultural Resources (ICR). Det er en organisasjon, eller et forum, som bedriver forskning og politisk aktivitet med sikte på alternativer til det de kaller en destruktiv utvikling. Hun er en av mange ansatte (11 i følge nettsiden), og det finnes et utall slike organisasjoner i India. I motsetning til her i Norge, hvor de fleste aktivister har en viss kjennskap til hverandre, treffer indiske aktivister stadig nye mennesker og organisasjoner i hjemlandet. Et tiltak Susana Barria derfor med stolthet kunne vise til var aktivistkalenderen «Social movement in India».

Du finner den på <http://calendar.icrindia.org/calendar.html>. Ingen dum idé!

Barria fremhevet til slutt at ICRs stifter, Smitu Kohtari, var en utrolig inspirerende mann, som har hatt stor betydning i kampen for miljø og sosial rettferdighet i India og verden for øvrig. Den lærde aktivisten døde brått og alt for tidlig i mars 2009.

FAKTA

HANDELSKAMPANJEN

- Et initiativ som ikke får veldig mye plass i medier, men som er en viktig brikke blant miljøene som jobber for en mer rettferdig verden. Kampanjen jobber for rettferdig handel og utviklingslandenes rett til å bestemme egen økonomisk politikk.
- Etablert i 2004. 15 organisasjoner er tilsluttet, blant dem Attac. Kampanjen har fire talspersoner: Helene Bank (For velferdsstaten), Heidi Lundeberg (Latin-Amerikagruppene), Christian Anton Smedshaug (Norges Bondelag) og Aksel Nærstad (Utviklingsfondet).
- Handelskampanjen vektlegger at rike land har bygget sin økonomiske makt og velstand under beskyttelse av egne markeder, en strategi utviklingslandene i dag i liten grad får mulighet til å benytte seg av. Handelskampanjen går i mot den nyliberalistiske handelspolitikken som ligger til grunn for regelverket i Verdens handelsorganisasjon (WTO) og som fremmes gjennom de fleste bilaterale handelsavtalene. Se: www.handelskampanjen.no

FAKTA

NOVARTIS

- Oljefondet har aksjer i Novartis, verdt 10,3 mrd norske kroner (oktober 2009).
- Novartis saksøkte den indiske staten i 2006. De hevdet den indiske patentloven var et brudd på WTO-reglene og den indiske grunnloven.
- Etter indisk patentlovgivning, vedtatt i 2005, gis det kun patent på reelle nyskapinger. Allerede eksisterende legemidler f. eks., kan det derfor ikke tas patent på i India.
- Novartis tapte saken Madras High Court i Chennai, i 2007.
- Indiske aktivister har hevdet at Novartis underminerte kjennelsen ved å protestere på saksbehandlingen.
- Høsten 2009 anket Novartis saken inn for høyesterett.
- Dersom Novartis vinner fram og får stoppet produksjon og omsetning av billige kopimedisiner, vil Oljefondet tjene på det.
- Oljefondet er en del av den norske statskassa og skal finansiere våre pensjoner i framtida.

Realøkonomi i sør

Ni måneder gamle «Bebê Win» nyter det rene drikkevannet som Kirkens Nødhjelp sørger for i flyktningleiren Kay Nou i Port-au-Prince.

Foto: Arne Grieg Riisnæs/
Kirkens Nødhjelp.

- ▶ Haiti presses av internasjonal gjeld
- ▶ Sérgio Gregório Baierle: Deltagende budsjettering og lokalt direktes demokrati
- ▶ Donasjoner for å betale en forhatt gjeld?

Jordskjelvrammede blir politiske ofre

**Store naturkatastrofer rammer alltid de fattigste hardest
Men at så mange fattige nå ble rammet i Port au Prince,
har en forklaring ut over jordskjelvet.**

TEKST **AKSEL NÆRSTAD**

Hver dag dør verden over mellom 25 000 og 35 000 mennesker av sult og sultrelaterede årsaker. Nå er det for første gang i menneskehetens historie mer enn en milliard mennesker som sulter. I 2003 vedtok FNs medlemsland en plan for å halvere antall mennesker som sultet fram til 2015, i forhold til antallet på begynnelsen av 1990-tallet. Planen tallfestet et behov for ekstra investering på ca 26 milliarder dollar per år for å nå målet. En slik investering ville gitt verdenssamfunnet reduserte utgifter og økte inntekter på til sammen ca 130 milliarder dollar, på grunn av økt arbeidsproduktivitet, reduserte helseutgifter mm. Det er en årlig «avkastning» på fem ganger så mye som investeringene! Ingen finansinstitusjon kan love noe i nærheten av en slik superavkastning. Men pengene kom aldri på bordet, og sulten fortsatte å øke.

I løpet av noen uker i 2008 betalte regjeringene i en håndfull av de rikeste landene ut hundrevis av milliarder dollar for å redde banker og finansinstitusjoner som hadde fått giganttap på grunn av spekulasjoner og hasardiøse utlåns- og investeringsprosjekter. Redningspakkene var på mer enn 40 ganger beløpet som FNs medlemsland mente var nødvendig å investere over en periode på 12 år for å halvere antall mennesker som sulter. Et år etter toppen av

finanskrise fikk mange av dem som var ansvarlig for giganttapene, utbetalt bonuser på flere titalls millioner dollar – ikke til sammen, men hver enkelt av dem! Sju år etter at planen for å bekjempe sult der det ble tallfestet hva som trengtes, er pengene ennå ikke kommet på bordet. Nå har G8-landene lovet penger på nytt for å redusere sult og styrke landbruket i utviklingsland, 22 milliarder dollar over tre år. Men vil pengene komme – og hva vil de bli brukt til?

POLITIKKEN SKAPTE KATASTROFEN PÅ HAITI

Store naturkatastrofer rammer alltid de fattigste hardest, kvinner hardere enn menn,

« **Landbrukspolitikken som ble påtvunget Haiti fra USAID, Det internasjonale pengefondet og Verdensbanken førte til at billige landbruksvarer – spesielt ris og sukker – oversvømte Haitis lokale markeder.**

barn hardest av alle. Men at så mange fattige nå ble rammet i Port au Prince, har en forklaring ut over jordskjelvet. Hva har forårsaket den dype fattigdommen i Haiti og den voldsomme opphoping av slum i hovedstaden?

I 1982 bodde det 720 000 mennesker i Port au Prince. I 1995 var dette økt til 2 millioner, før jordskjelvet var anslaget 2,8 millioner. Denne folkeforflytningen fra landsbygda til storbyslum var et direkte resultat av en katastrofal og dels kynisk politikk fra internasjonale donorer og finansinstitusjoner.

Haiti ble på 1980-tallet presset av internasjonale finansinstitusjoner og donorer til å liberalisere landbrukssektoren. Fra 1986 og framover innebar det nedlegging av matproduksjon for nasjonalt forbruk, og gunstige lån for utenlandske selskaper til investeringer i produksjon av eksportvarer, blant annet vintergrønnsaker til USA. Alle importkvoterestriksjoner på jordbruksvarer ble fjernet mellom 1986 og 1988, og tollene på landbruksvarer ble redusert til den laveste tollene i Karibia. Tollbeskyttelse av de viktigste lokale matvarene, ris, mais, sorghum og hirse ble nær null.

Det er store muligheter for produksjon av mat og andre landbruksvarer på Haiti. Før 1950 produserte Haiti ca 80% av sitt eget forbruk og eksporterte kaffe, kjøtt og sukker. Landbrukspolitikken som ble påtvunget Haiti fra USAID, ►

Det internasjonale pengefondet (IMF) og Verdensbanken førte til at billige subsidierte landbruksvarer fra USA – spesielt ris og sukker – oversvømte Haitis lokale markeder. Importen av ris fra USA økte fra omtrent null til 200 000 tonn per år mellom 1986 og 1988. Vesle Haiti ble USAs fjerde største rismarked. Amerikanske selskaper har langt på vei monopol på Haiti i dag. Dermed mistet småbøndene på Haiti sine lokale markeder. Samtidig ble rismøller og annen bearbeiding av ris lagt ned og arbeidere ble arbeidsledige. Av de 420 000 tonn ris som haitianerne spiser hvert år, er 340 000 tonn i dag importert. Og av de 31 millioner egg haitianerne spiser månedlig, er 30 millioner importert fra den Dominikanske Republikk. Den dramatisk økte arbeidsledigheten på bygda førte til at folk søkte til Port au Prince.

Neglisjeringen av landbruket fortsetter fra de internasjonale donorene. Mindre enn en prosent av all bistand og lån til Haiti har gått til jordbrukssektoren, og da ikke til å sikre lokal/nasjonal matproduksjon og matsikkerhet.

Politikken med privatisering og liberalisering fikk store utslag også for andre sektorer enn landbruksproduksjonen. Sukkermølla som var krevd privatisert, ble kjøpt av en av de rikeste familiene i Haiti, og lagt ned. I stedet importerte de subsidiert sukker. Dermed ble tilknyttede arbeidsplasser både innen sukkerindustri og juiceindustri lagt ned. Ustabilitet på grunn av økt fattigdom og reallønnsnedgang og arbeidsledighet gjorde at mange av de utenlandske bedriftene la ned produksjonen. Antall industriarbeidsplasser ble

« Vil de samme regjeringene gå inn for å endre de internasjonale handelsreglene og politikken til de internasjonale finansinstitusjonene som skapte fattigvarerene i Port au Prince som ble så hardt rammet av jordskjelvet?

reduisert fra 60 000 på begynnelsen av 1980-tallet til 25 000 i 1991 ifølge en studie gjort av Development GAP. Med så stor tilgang til fattige som arbeidskraft gikk minimumslønningene ned 45 % mellom 1985 og 1990. Årlig inntekten per innbygger var i 1980 på 600 US\$. I 2000 var den nede på 369 US\$.

Det er liten tvil om at hundretusener av dem som har levd i slum i byene og som nå har mistet alt i jordskjelkatakstrofen, vil ønske å flytte tilbake til landsbygda dersom de kan få arbeid der. Flyttestrømmen har allerede begynt. Bistand for å bygge opp igjen landbruksproduksjonen, muligheter for Haiti til selv å bestemme om de vil støtte og beskytte matproduksjon

til egen befolkning framfor å være helt avhengig av import, og hjelp til et forvaltningsregime og tryggere tilgang til egne fiskeressurser vil være grunnleggende for å redusere nød og fattigdom i Haiti.

DET MANGLER IKKE GODE MÅLSETTINGER

For noen uker siden var jeg til stede på et møte om Haiti i FNs internasjonale landbruksfond, IFAD. Land etter land understreket behovet for å støtte gjenoppbygging og styrking av landbruket på Haiti. Flere av de rike landene kunngjorde at de avskrev gjeld Haiti hadde til dem, og det ble gitt en del lovnader om ekstra støtte – selv om det var langt unna det landbruksministeren fra Haiti sa var nødvendig for å bygge opp landbruket. Forhåpentligvis vil dette bety reell hjelp, men det var bare landbruksministeren som sa at småbøndene på Haiti trengte beskyttelse og støttetiltak for å kunne konkurrere med billig import på sine egne hjemmemarkeder. Målsettingene om å bygge opp matproduksjonen kan derfor lett bli bare en god målsetting.

I 1974 vedtok medlemslandene i FNs organisasjon for mat og landbruk, FAO, at sulten skulle utryddes i løpet av ti år. Da ti år var gått, i 1984, hadde antallet som sultet blitt redusert med bare ca ti prosent, og det var ca 850 millioner mennesker som sultet. På Verdens mattoppmøtet som FAO arrangerte i 1996, understreket regjering etter regjering at det var uakseptabelt at så lite var gjort og oppnådd i kampen mot sulten. Toppmøtet vedtok en målsetting om å halvere antallet som sultet fram til

« At så mange fattige nå ble rammet i Port au Prince har en forklaring ut over jordskjelvet.

AKSEL NÆRSTAD

2015 – fra ca 816 millioner til drøye 400 millioner. Det var mange av oss fra frivillige organisasjoner, og representanter for noen regjeringer, som sa at dette var en totalt uakseptabel målsetting. Vi kunne ikke godta at en skulle være fornøyd om 400 millioner mennesker sultet 20 år etter mattoppmøtet – i en verden som hadde og har nok mat til at alle kan få oppfylt den grunnleggende menneskeretten, retten til mat. Vi kunne ikke akseptere at ca 200 millioner mennesker skulle dø av sult og sulrelaterte årsaker de neste 20 årene. Men det skjedde. Ja, det ble enda verre. Det var kritikerne som sa at målet om å halv-ere sulten ikke ville bli nådd fordi politikkeren ikke vill gjøre det som måtte til, som fikk rett. Fra midt på 1990-tallet begynte antallet mennesker i verden som sultet å øke igjen, først med 2-4 millioner i året, og så skjedde det en dramatisk økning fra

høsten 2007 til rekordantallet nå på over en milliard mennesker som sulter.

HVA ER DET LURT Å INVESTERE I?

I en økonomi der markedet skal styre hvor det investeres, vil pengene «flyte» til de sektorene det er mest profitt å hente, ikke til det som samfunnsmessig er mest fornuftig. Med raskt økende boligpriser i USA var det fornuftig å investere stort i boliger. Å redde millioner av mennesker fra en tidlig død ved å styrke opplæringen av fattige småbønder om hvordan de med enkle midler kan øke sin produksjon for å fø sin egen familie, ville ikke gitt fem øre i fortjeneste. Da er jo valget enkelt om resultatene bare måles i penger. Dette er så opplagt at selv de ivrigste markedsliberalistene mener det er nødvendig med en viss offentlig styring og noen offentlige ressurser til å ta seg av oppgaver som markedskreftene ikke kan ta seg av. Men markedsideologien dominerer. Det er derfor helt nødvendig for oss som arbeider for en annen og bedre verden å utfordre hele premisset om at investeringer må lønne seg ut i fra en snever målestokk. Vi må legge vekt på hva mennesker, natur og samfunn har behov for, ikke hva som er snevert lønnsomt økonomisk.

POLITIKKEN BESTEMMER

De siste tre årene har stadig flere land og institusjoner tatt til ordet for at det må investeres mer i landbruk og landbruksutvikling for å bekjempe sult og fattigdom. Det er bra, of det er nødvendig. Men det er langt i fra nok. Ja, mer penger kan tvert i mot gjøre mer skade enn gagn dersom de brukes til de gale tingene. Bill og Melinda

Gates Foundation sprøyter nå inn penger for en ny grønn revolusjon i Afrika. På lang sikt vil det svekke matsikkerheten i Afrika, bidra til reduksjon av det biologiske mangfoldet og øke fattigdommen.

Det er selvsagt flott at folk og regjeringer over hele verden har bidratt med penger for å hjelpe jordskjelvofrene på Haiti. Men vil de samme regjeringene gå inn for å endre de internasjonale handelsreglene og politikken til de internasjonale finansinstitusjonene som skapte fattigkvarterene i Port au Prince som ble så hardt rammet av jordskjelvet?

VI ER IKKE STERKE NOK

Det er bare å innrømme – vi som jobber for en annen verden der hensynet til mennesker og miljø skal ligge til grunn for samfunnsutviklingen, er ikke sterke nok. Bankdirektørene og spekulantene har større gjennomslagskraft. Selvsagt var det nødvendig med offentlige tiltak under finanskrisa og den økonomiske krisa, men de kunne ha vært utformet annerledes. Pengene kunne for eksempel ha vært brukt til å tvinge fram satsing på kollektivtrafikk, bærekraftig energi- og landbruksproduksjon. Og det kunne vært lagt restriksjoner på lønningene og forbud mot bonuser for alle banker, finansinstitusjoner og firma som fikk offentlig støtte. Derfor, stå på, la oss styrke de sosiale bevegelsene som slåss for en annen og bedre verden.

PS. Mye av stoffet om Haiti er hentet fra en artikkel skrevet sammen med Helene Bank.

« I en økonomi der markedet skal styre hvor det investeres, vil pengene «flyte» til de sektorene det er mest profitt å hente, ikke til det som samfunnsmessig er mest fornuftig.

LØRDAG 6. FEBRUAR var Sérgio Gregório Baierle på Attac-konferansen i Oslo (bildet) og snakket om deltagende budsjettering og lokalt direktes demokrati i Porto Alegre.

Én uke tidligere, 28. og 29. januar, ble Brasil World Social Forum 2010 (WSF) ble arrangert – og Porto Alegres demokrati-modell var tema også der.

Porto Alegre i Brasil var en av de første byene hvor deltagende budsjettering ble satt i gang. Erfaring ene har vært så positive at høyrepartiene ikke har våget å avskaffe det etter at de ble valgt inn i

bystyret. Likevel er situasjonen etter 20 års erfaringer ikke enkel. Sergio Gregorio Baierle kommer fra Porto Alegre og rapporterer om suksessmodellen, dens problemer og utfordringer.

Sérgio Gregório Baierle er ansatt i Centro de Assessoria e Estudos Urbanos (CIDADE) i Porto Alegre. Han arbeider med å mobilisere vanlige innbyggers deltakelse i lokalforvaltningen innen områder som byplanlegging, bolig- og utdanningspolitikk.

På neste side kan du lese hans innledning til Brasil World Social Forum 2010.

Deltagende budsjettering forbedrer livskvalitet og styrker folkemakt

SÉRGIO GREGÓRIO BAIERLE, PORTO ALEGRE, 26. JANUAR, 2010

Støttespillere for deltagende budsjettering, representanter fra myndigheter og NGO'er, og ulike forslagsstillere til folkelig deltagelse budsjettformuleringer – som deltok på arbeidsmøtet «Deltagende budsjettering: Folkemakt eller deltagende ekskludering», organisert av Centro de Assessoria e Estudos Urbanos (CIDADE), har tatt initiativ til en bevegelse for å styrke prinsippene bak deltagende budsjettering som et verktøy for utvidet demokrati innen offentlig styring.

Her følger de fundamentale prinsippene som ligger til grunn for deltagende budsjettering, og uten disse prinsippene kan man ikke bruke dette begrepet på noe deltagende initiativ:

1. Plenumsforsamlinger, direkte, frivillige, avgjørende – bindende, må være åpne for alle innbyggere. Det er ikke myndighetene som avgjør hvilken organisasjon eller hvilke innbyggere som får delta. Ingen organisasjon kan ha monopol på å representere lokalsamfunn eller innbyggere.

2. Selv-reguleringen gjøres av deltagere, inkludert delegater og representanter, ut fra et sett av sosiale kriterier basert ikke bare på antall deltagere i forsamlingen, men også basert på behov, befolkningsstørrelse og andre dimensjoner. I sin helhet skal disse kriteriene garantere økte ressurser til dem som har minst – og større bidrag fra dem som har mest.

3. Årlige diskusjoner og fellesråd over alle aspekter ved budsjettene og private donasjoner for offentlig forbruk, inkludert kompensasjoner og finansielle ressurser fra stat og regjering, skal garanteres tilgang til alle budsjett-relatert informasjon for et gitt år – minimum tre måneder i forveien.

4. Deltagernes kontroll av budsjett-implementeringen skal garantere dem tilgang til en viktig del av beslutningsprosessen om offentlig forbruk, noe som igjen sikrer innbyggerne transparens. Informasjon skal tilgjengeliggjøres og offentliggjøres innen rimelig tid etter at resultatet av budsjett-implementeringen foreligger.

5. For å garantere samhandlingen med innbyggerne i budsjettarbeidet når det gjelder offentlig forbruk så fremhever vi disse punktene som fundamentale:

- a.** Institusjonalisering av offentlige fora og råd som møtes jevnlig for å evaluere og rådslå om ulike kontoer.
- b.** Offentlige referater skal foreligge etter planlegging og diskusjoner om offentlige budsjetter.
- c.** Offentliggjøring av informasjon på internett eller i trykte fora er nødvendig for at deltagerne skal kunne utføre sin samhandling og deltagelse. Informasjon om alle møter skal offentliggjøres.
- d.** Mulighet for alle deltagere til å delta på opplæring, slik at de får den nødvendig kunnskap til å delta i planlegging og budsjett-formulering. Denne muligheten skal garantere like betingelser for del-

tagelse i alle diskusjoner med representanter fra myndighetene.

e. Opprettelsen av mekanismer for folkelig kontroll og oversikt over bruk av offentlige ressurser (inkludert økonomiske, regulatoriske og menneskelige ressurser) og implementeringen av statlige kontrakter.

f. Opprettelsen av rom for diskusjoner omkring ulike konvergens- og koherenspunkter mellom deltagende budsjettering og andre eksisterende mekanismer for deltagelse, som ulike råd om spesifikke politikkområder (helse, utdanning, velferd, lokal utvikling, etc), fora, konferanser, kongresser og lignende.

6. Fra myndighetene ser vi på disse garantiene som essensielle:

a. Direkte involvering i alle avdelinger og offentlige styringsenheter.

b. Integrasjon og koherens mellom deltagende budsjettering og offentlig plnalegging og regnskap.

c. Opprettelsen av kompetansehevede tiltak for offentlig ansatte og en redefinering av arbeidsrutiner og byråaktiske prosedyrer for gjøre dem kapable til deltagende budsjettering.

d. Garantert tilstedeværelse fra offentlige avdelingsledere, representanter og konsulenter i alle avgjørende møter i den deltagende budsjettprosessen – og ellers hvor vi kan forvente at de deltar.

7. Disse prinsippene er ikke abstrakte. Det er nødvendig at et politisk prosjekt som dette realiseres i det konkrete, slik at direkte deltagelse blir en refleksjon av innbyggernes genuine ønske om å delta – og ikke et resultat av manipulative forsøk på å kunstig redusere betydningen av folkeforsamlinger. Selvstyre betyr ikke selv-service. Offentlige budsjettråd må ikke ende opp som rådslagning mellom politiske partier, slik at sosial kontroll over budsjettimplementeringen ikke innebærer statlig kontroll over innbyggerne.

8. Hvordan bygger man den politiske viljen for et slikt radikalt prosjekt som å sosialisere offentlig beslutningstagelse – utelukkende ved å styrke og demokratisere kildene til folkelig deltagelse? Svarene finner vi definitivt ikke i eksisterende offentlige styringsinstrumenter, men i konstruksjonen av individuelle og kollektive enheter, mellom vanlige menn og kvinner, av alle etnisiteter, farger – med bakgrunn fra alle levekår – innefor og utenfor lokale og globale institusjoner, som engasjerer seg for å fornye ikke bare politisk styring, men også samfunnet.

For å forsvare disse prinsippene forsøker vi proaktivt å opprette en agenda blant sosiale bevegelser, for å redusere offentlige maktapparater til et verktøy til å distribuere ressurser for sosial forbedring.

For å gi denne agendaen et lokalt og et globalt uttrykk, foreslår vi opprettelsen av en folkelig og sosial bevegelse, et nettverk for arbeidet med å fremme deltagende budsjettering.

OVERSATT AV TERJE KARLSEN, ATTAC UTVEIER

HAITI:

En av de største hjelpeoperasjonene i historien kan komme til å ende på samme måte som den som ble gjennomført etter tsunamien i 2004, med mindre den nye modellen for gjenoppbygging er radikalt annerledes.

Donasjoner for å betale en forhatt gjeld?

TEKST **SOPHIE PERCHELLET** OG **ÉRIC TOUSSAINT**
– CADTM (Committee for the abolition of Third World Debt) og ATTAC Frankrike

Store deler av Haiti har blitt gruslagt som en konsekvens av et kraftig jordskjelv med en styrke på 7 på Richters skala. Hele verden ble tilskuere til medias apokalyptiske bilder, samtidig som de minner oss om den økonomiske hjelpen som de sjenerøse statene gir. Vi hører om nødvendigheten av å gjenoppbygge Haiti, et land slått ut av fattigdom og «ulykke». Kommentarene har imidlertid ikke strukket seg lenger enn til å omtale den forferdelige naturkatastrofen. De forklarer ivrig at Haiti er et av de fattigste landene på denne planeten, men uten å forklare årsakene til denne fattigdommen. De får oss til å tro at fattigdommen har slått føttene under Haiti fordi det er et håpløst faktum. «Det er ulykken som rammer».

Det er udiskutabelt at denne nye katastrofen har forårsaket store menneskelige lidelser og materielle skader. Nødhjelp er derfor ytterst nødvendig. Likevel er det viktig å understreke at Haitis elendighet og fattigdom ikke skyldes jordskjelvet. Det er nødvendig å gjenoppbygge landet fordi dette har blitt fratatt sine muligheter for å bygge seg selv. Haiti er ikke et fritt land, ikke engang selvstyrt. I løpet av de siste årene har den interne politikken vært utøvd av en regjering under stadig press fra ordre utenfra og lokale maktgrupper.

Haiti har ofte blitt svartet og beskrevet som et voldelig, fattig og undertrykkende land. I stedet for å legge vekt på humanitære forhold og kampen for menneskerettighetene, er

det villskapen og volden som tillegges Haitis befolkning.

Det er imidlertid helt grunnleggende å minne om det haitiske folkets frihetskamp som var en dobbel revolusjon, både mot slaveriet og koloniseringen, men som førte med seg en arv tilsvarende 150 millioner francos i gull (dvs. tilsvarende Frankrikes årlige budsjett på den tiden). I 1825 bestemte Frankrike at Haitis befolkning skulle betale tilnærmet 21.000 millioner dollar i økonomisk oppreisning til de tidligere koloniherrerne som krevde erstatning. Fra begynnelsen av var Haiti dermed tvunget til å betale en høy pris, en gjeld som kom til å bli et nykolonialt instrument for å åpne opp for tilgangen til de mange naturressursene i dette landet.

I 2004 hadde man muligheten til å gjøre om på dette smertefulle gjeldsforholdet som tilhørte fortiden, da den såkalte Régis Debray kommisjonen ble nedsatt for å se nærmere på forholdet. De valgte likevel å ikke gi erstatning til Haiti, fordi det ble hevdet at det ikke fantes et juridisk fundament for å gjøre det og at det ville være å åpne «Pandoras eske». Kravene fra Haitis regjering ble altså forkastet av Frankrike: det finnes ikke rom for gjenoppreisning. Frankrike har heller ikke anerkjent sin medskyldighet da de ga immunitet og status som politisk flykting til tidligere diktator Duvalier, også kjent som «Baby Doc».

GJELDA VOKSER

Duvalier familiens herredømme på Haiti begynte med hjelpen fra USA i 1957 og varte fram til 1986, da «Baby Doc» ble kastet

fra makten gjennom et folkelig opprør. Det voldelige diktaturet som hadde støtte hos mange vestlige land, varte i nærmere 30 år. Perioden var karakterisert av en eksepsjonell vekst i utenlandsgjelden. Mellom 1957 og 1986, fordoblet utenlandsgjelda seg 17 og en halv gang. På det tidspunktet Duvalier valgte å rømme fra landet utgjorde den 750 millioner dollar. I etterkant økte gjelda, blant annet på grunn av renter, til 1884 millioner dollar. Denne gjelda, kom aldri den fattige befolkningen som ble stadig fattigere til nytte, tvert imot var det regimet som beriket seg. Nettopp på grunn av dette forholdet kan vi snakke om en forhatt gjeld. En nylig undersøkelse viste at Duvalier familiens personlige formue utgjør omkring 900 millioner dollar, dvs., en sum som er større en hele Haitis gjeld på det tidspunktet «Baby Doc» flyktet fra landet.

Det pågår en prosess i det sveitsiske rettssystemet for tilbakebetaling av gods og eiendommer som ulovlig ble frarøvet den Haitiske staten under Duvalier diktaturet. Disse eiendommene er imidlertid i øyeblikket frosset av den sveitsiske banken UBS, som stiller noen helt uakseptable krav med tanke på tilbakebetaling.

HISTORIEN GJENTAR SEG

President Jean Baptiste Aristide fra 1990, som i utgangspunktet ble valgt med stor folkelig entusiasme og popularitet, ble senere beskyldt for korrupsjon. Gjennom å gjøre seg til en marionette for USAs regjering ble han gjeninnsatt ved makten, bare

Ødeleggelsene i Haitis hovedstad er enorme og befolkningen vil trenge omfattende hjelp i mange år fremover. (Foto: Arne Grieg Riisnæs/Kirkens Nødhjelp)

for å til syvende og sist bli arrestert og tvunget i eksil av det haitiske militæret.

I følge de siste beregningene, er mer enn 80 % av utenlandsgjelda til Haiti i hendene på Verdensbanken, og den Interamerikanske utviklingsbanken (BID), hver og en av de med 40 %. Under deres kjepp, innfører regjeringen strukturtilpasningsprogrammer, sminket som «Strategiske dokumenter for fattigdomsbekjempelse». I reforhandlingene om gjelda ble Haiti gitt noe gjeldslette, i realiteten ubetydelig, men som gir et bilde av velvillige kreditorer. Haiti ble inkludert i det såkalte Heavily Indebted Poor Countries Initiative (HIPC), som var en typisk handling for å «hvitvaske» den forhatte gjelda. Slik blir den forhatte gjelda erstattet med nye lån som skal gi et skinn av legitimitet.

I 2006 når IMF og Verdensbanken og Paris klubben aksepterte at Haiti skulle inkluderes i dette alternativet, var den totale gjelda på 1337 millioner dollar. Da initiativet kom til sitt slutt punkt i 2006, var den totale gjelda på 1884 millioner dollar. Det ble besluttet å slette 1200 millioner dollar for at gjelda skulle bli «bærekraftig». I mellom tiden raserte strukturtilpasningsprogrammene landet, særlig jordbrukssektoren fikk merke det, og endte med en matvarekrise i 2008. Det haitiske jordbruket har lidd under dumpingene av jordbruksvarer fra USA. Den makroøkonomiske politikken støttet av Washington, FN, Det internasjonale pengefondet IMF og Verdensbanken bekymrer seg over hodet

ikke over behovet for utvikling av og for beskyttelse av det nasjonale markedet.

INTERNASJONALT OPPROP

Som det internasjonale oppropet uttrykker, Haiti ber oss om solidaritet og om respekt for den folkelige suvereniteten: «I løpet av de senere årene har vi sammen med mange andre haitiske organisasjoner motsatt oss den militære okkupasjonen gjennom FN og dominasjonen som har fulgt av gjeldsforholdet, frihandel, utbytting av naturressurser og de transnasjonale interessegruppene invasjon av landet. Landets sårbarhet overfor naturkatastrofer, i stor grad framprovosert av mangel på grunnleggende infrastruktur og statens manglende handlingsevne, må settes i sammenheng med disse handlingene som historisk har krenket folkets selvbestemmelsesrett. Vi krever av de internasjonale regjeringene og organisasjonene, og spesielt Frankrike og USA, at den militære okkupasjonen erstattes av ekte solidaritet, og at den illegitime gjelden som Haiti fortsatt betaler på, slettes.»

Uavhengig av gjeldsspørsmålet, frykter man at hjelpen nå kan ende opp på samme måte som etter tsunamien som rammet flere asiatiske land i desember 2004, eller inkludert slik det gjorde etter syklonen Jeanne som traff Haiti i 2004. Løftene ble ikke oppfylt og en stor del av fondene gikk rett i lomma på utenlandske selskaper eller lokale makteliter. Mange av disse «sjenerøse» donasjonene kommer i all hovedsak fra landets kreditorer. I stedet for å gi donasjoner, ville det være å

foretrekke at Haitis gjeld ble slettet. Fullstendig, uten betingelser og med øyeblikkelig virkning. Kan vi virkelig snakke om donasjoner når vi vet at mesteparten av disse pengene vil gå til nedbetaling av gjeld eller til såkalte «nasjonale utviklingsprosjekter», som bestemmes av kreditorene og de lokale oligarkiene? Det virker opplagt at det uten disse donasjonene ville være umulig å be om tilbakebetaling av en gjeld hvor minst halvparten tilsvarer en del av en forhatt gjeld. De store internasjonale konferansene som G8 og G20, og de internasjonale finansinstitusjonene, vil ikke fremme Haitis utvikling, men vil tvert i mot rekonstruere de samme verktøyene som vil hjelpe de å opprettholde den nykoloniale kontrollen over landet. De vil forsøke å garantere fortsettelsen av gjeldsnedbetalingen, som et grunnlag for underkastelsen.

Skal Haiti klare å bygge seg opp igjen på en verdig måte, vil den nasjonale selvstendigheten være fundamental. En total og betingelsesløs gjeldslette bør være et første skritt i en mer generell politikk. En ny og alternativ utviklingsmodell til de internasjonale finansinstitusjonene er nødvendig og en hastesak. De mest industrialiserte landene som systematisk har drevet med utbytting av Haitis ressurser, i første rekke Frankrike og USA, må betale gjenoppreisning gjennom opprettelsen av et finansieringsfond til gjenoppbygging under kontroll av de folkelige organisasjonene på Haiti.

OVERSATT OG TILRETTELagt
FOR UTVEIER AV **SIRI M. BLASER**

Samme dag som islendingene gikk ga sitt rungende nei til Icesave-avtalen, lørdag 6. mars, markerte Attac Norge sin støtte til alle islendinger som stemte i mot. Det viste seg at 93,5 prosent av islendingene skulle gjøre nettopp det.

IMFs utpressing på Island

TEKST OG FOTO TERJE KARLSEN

– Det er urettferdig at vanlige islendinger skal påprakkes regningen for de private bankenes gjeld, samtidig som finanssektoren puster lettet ut etter krisa og har gjenopptatt sine bonusfester, sa leder i Attac Norge, Emilie Ekeberg, foran et 20-talls oppmøtte foran Islands ambassade i Oslo.

Aksjonen brukte bannere på norsk og på islandsk – med påskriften: Stem nei til finansslaveri! IMF ut av Island! — Kjósum gegn skuldaprælkun! AGS frá Íslandi! Da valglokalene på Island stengte senere samme dag viste opptellingen at 93,5 prosent av gikk

imot den avtalen som et flertall i Alltinget ønsket å inngå. Bare 1,8 prosent sa nei.

Attac mener at Norges regjering nå må stille opp for våre naboer i vest, og gi lån utenfor IMF's kontroll, slik at islendingene får handlingsrom til å forhandle en rettferdig avtale, om til å føre en sosialt forsvarlig økonomisk politikk for å møte krisen. Denne folkeavstemningen er heller ikke bare et islandsk spørsmål:

– Vi ber islendingene stemme frem et stort og rungende nei for alle oss andre også, sa Ekeberg under aksjonen.

Det er ikke bare på Island at regningen for finanskrise betales av folk flest. I en rekke land i Europa og resten av verden betyr

krisen arbeidsledighet, og kutt i blant annet minstepensjoner og offentlige tjenester. Folk på Island har fått en mulighet til å stemme over hvorvidt de ønsker å betale regningen for finansakrobatenes ville ritt.

IMF gjennomfører nå et hardt økonomisk program på Island. IMF har lenge vært kritisert for å diktere en økonomisk politikk som gjør de sosiale konsekvensene etter finanskriser verre. Likevel har Norges regjering gitt sine lån til Island under IMF's kontroll. Attac ønsker seg et samarbeid utenfor IMF:

– Heldigvis er det mulig for land og folk å samarbeide på tvers av udemokratiske og usolidariske finansinstitusjoner. Det er på tide at den norske regjeringen viser sin soli-

Gratulerer med dagen!

Attac Tyskland feiret sitt 10-årsjubileum den 22. januar. To Attac-medlemmer fra Norge reiste til Frankfurt for å delta på feiringen.

TEKST **ROSWITHA ROSNER**
OG **SJUR CAPPELEN PAPAIZIAN**

som arbeidsplass for både ansatte og frivillige.

Etter Frankrike er Tyskland nest største Attac-land med 22.000 medlemmer og 160 tilsluttede organisasjoner. Det ble en stor fest i den gamle brødfabrikken i Frankfurt. Et variert program hadde noe for alle og enhver. Det ble vist lysbilder og filmer fra Attac-aksjoner opp gjennom årene, blant annet aksjonen da Attac kom seg inn på børsen i Frankfurt.

Dirk Müller, aksjemegler og avbildet på tittelbildet på Attacs finansbok «Fritt fall» snakket i sin bursdaghilsen om problemet med renter og rentesrenter. Både partier og fagforeninger kom med hilsener, det samme gjorde Attac Frankrike, mens Attac Østerrike formidlet sine hilsener gjennom dans til jubel fra publikumet.

Også Attac Tysklands eget «kontor» sørget for musikalsk informasjonformidling om hverdagen og om Attac

ATTAC 2020

Etter en oppsummering av 10 års virksomhet på mange fronter ble spørsmålet stilt: Hvor er Attac i år 2020, hva har skjedd?

Det er lov å drømme: Verden har gått fremover, skatteparadisene har stengt, postkassene selges på billigsalg, skatt på finanstransaksjoner er innført, skatt på formue har økt, EU lærer av land fra sør, rikdommen er fordelt, finansmarkeder er under demokratisk kontroll og det hersker klimarettferd.

Spørsmålet er naturligvis: Hvordan kommer man dit? Jo, Attac trenger aktive medlemmer, mange samarbeidspartnere, suksess og må stadig fornye seg. Er det noen som tror at dette er urealistisk? Det var vel heller ingen som i 2000 trodde at det tyske sosialdemokratiet eller Angela Merkel som tysk statminister sammen med Sarkozy ti år senere skulle snakke varmt om skatt på finanstransaksjoner?

Med musikk og dans til langt på natta avsluttet vi en meget vellykket kveld med mange fornøyde bursdagsgjester.

Vi kommer gjerne tilbake i 2020!

daritet med det islandske folk ved å gi lån til Island utenfor IMF's kontroll, sier Emilie Ekeberg.

Når finanskrisa ble en realitet på Island, samlet islendingene seg utenfor Alltinget og slo på kasseroller, i protest mot resultatet av regjeringens vanvittige nyliberale eksperiment. Ved å banke på kasseroller sendte vi en hilsen til alle islendinger som i dag stemmer nei til finansslaveri, og som vil kaste IMF ut av landet.

– IMF truer med å holde tilbake sine lån til Island. Dette er utpressing, sa Ekeberg. – Heldigvis er det mulig for land og folk å samarbeide på tvers av udemokratiske og usolidariske finansinstitusjoner. Det er på tide at den norske regjeringen viser sin solidaritet med det islandske folk ved å gi lån til Island utenfor IMF's kontroll, sa Ekeberg.

Ungt lokallag i Vestfold

Attac Vestfold har rukket mye siden oppstarten sommeren 2009. – Hyggeligere på Attac-konferanse i Oslo enn hos politiet i København, kan Daniel Vernegg fortelle.

TEKST TERJE KARLSEN

Fortell om Attac Vestfolds historie, når startet dere opp? Er dere et stort og aktivt lokallag?

– Vi startet vel egentlig opp etter Attacs sommerleir 09, som ble arrangert på Malmøya utenfor Larvik. En av oss hadde hørt litt om hva Attac stod for, og når vi tilfeldigvis så at det skulle være sommerleir i nærheten av der de fleste av oss holder til, tenkte vi det kunne være interessant å delta. Det ble til at en gjeng på fem «radikale vestfoldsungdommer» (som noen av de andre deltakerne fant på å kalle oss) deltok på leir. Selv om vi allerede mens vi var på sommerleiren luftet tanken om å danne et lokallag, fikk vi ikke satt i gang noe før ut på høsten. Vi er nå omtrent 15 aktive medlemmer, og vi prøver på å få avholdt møter relativt regelmessig. Alle i lokallaget er i aldersgruppen 16 – 20, så vi kunne vel egentlig kalt oss «Attac ungdom».

Hvorfor startet dere opp?

– Selv om jeg ikke kan snakke for alle i lokallaget, tror jeg hovedårsaken for de fleste av oss var bevisstheten om at det er noe grunnleggende galt med det økonomiske systemet i verden. Det er ganske tydelig at den økonomisk katastrofale virkeligheten store deler av verdensbefolkningen lever under ikke utelukkende er selvforskyldt slik enkelte antyder.

Hvorfor er Attac Vestfold viktig for lokalsamfunnet?

– I og med at Attac er en organisasjon hvis politikk favner ganske bredt, er et lokallag en ypperlig mulighet for samarbeid på tvers av partiskillelinjer og ideologi. Så lenge en ser nødvendigheten for økt demokratisering av økonomien, spiller det ingen rolle om en identifiserer seg mest med Arbeider-

partiet eller Rødt. I tillegg er det en ypperlig mulighet til å organisere folk som kanskje ikke ønsker å være medlem i noe parti.

Hvilke aktiviteter har Attac Vestfold prioritert det siste året?

– I fjor høst avholdt vi et åpent møte hvor vi fikk besøk av Amit Srivastava fra India Resource Center, som snakket om kritikkverdige forhold ved Coca Colas operasjoner i India. Vi har i tillegg i samarbeid med Larvik SU avholdt 8. mars-markering med åpen kafé og konsert. Siden vi er et relativt ferskt lokallag, har vi ikke rukket å sette i gang så mye på eget initiativ enda. I stedet har vi fokusert en del på diskusjon og opplysning innad. Vi har blant annet arrangert filmkveld med visning av «The Corporation».

Fortell om klimamarsjen i København, medlemmer fra Attac Vestfold tok også turen dit?

– Siden klimaproblematikken kanskje er den viktigste utfordringen menneskeheten står ovenfor, følte vi det var viktig å støtte opp om marsjen. Seks personer fra vårt lokallag benyttet seg av busstilbudet fra Norges Sosiale Forum. Uheldigvis klarte vi -ikke i folkemylderet på demonstrasjonsdagen å finne Attacs blokk i toget, og dagen endte med at to av oss satt i politiets forvaring. Det var dessverre politiets praksis med tilfeldige arrestasjoner som gjorde størst inntrykk på en dag som egentlig skulle dreie seg om klimakamp.

Var dere på Attac-konferansen i Oslo i februar? Hva tok dere med dere derfra?

– En del av oss deltok også på denne konferansen, som jeg må si var en mye hyggeligere opplevelse enn deler av klimamarsjen. Personlig likte jeg spesielt fokuset på mer deltakende demokrati og fokuset på

Attac Vestfold på klimamarsj i København. Fra venstre, Emilie Smith Astrup, Elise Tunstrøm og Elise Austad. Foto: Daniel Vernegg.

hvordan det er viktig å inkorporere klimahensyn i økonomistyringen. Jeg vil også trekke frem Bent Sofus Tranøys innledning om stabiliteten i finansmarkedene som spesielt lærerik – og morsom! Håper dette er noe som skjer igjen!

Som nystartet lokallag, hva savner dere i Attac?

– Alt i alt har jeg ikke så mye å utsette på Attac. Det eneste jeg kommer på er at man kunne hatt en profil som appellerer mer til ungdom. Det kan noen ganger virke

som om man trenger en hel del faglige forhåndskunnskaper for å kunne delta. Til gjengjeld gir dette et bilde av Attac som en seriøs organisasjon. I tillegg kunne det vært moro med mer samarbeid lokallagene i mellom.

Nyvalgt leder i Attac Norge

– Vi skal ikke kutte i velferd for å betale finanskrisen – vi må skattlegge de som har tjent penger på finanshandel, sier Attacs nyvalgte leder, Benedikte Pryneid Hansen.

TEKST TERJE KARLSEN

– Attac er i tiden – diskusjonen om skatt på finanshandel er mer aktuell enn på lenge, sier Pryneid Hansen offensivt. Slutt på oljefondets investeringer i skatteparadisene, og en norsk og global skatt på finanstransaksjoner som kan bidra til nasjonal og global omfordeling er blant kampsakene:

– Etter en finanskrise som vanlige folk nå tar regningen for, i form av arbeidsledighet og økt fattigdom, må vi styrke de demokratiske institusjonenes makt over den økonomiske utviklingen, sier Hansen.

Det var Ungdom mot Narkotika som først engasjerte Benedikte Pryneid Hansen hjemme i Alta som 15-åring. Deretter ble det Ungdom mot EU. Partipolitisk har Pryneid Hansen sin bakgrunn fra Senterungdommen hvor hun har vært internasjonal leder og sentralstyremedlem.

– Jeg rakk bare et halvår på universitetet før jeg tok jobben som organisasjonssekretær i UmEU, sier Hansen.

Etter noen år med studier på deltid avslutter hun nå en bachelorgrad i Afrikastudier. Attac Blindern er Benediktes lokallag, selv om hun foreløpig aldri har hatt tid til å engasjere seg i Attac lokalt.

BYGGE ORGANISASJON

– Den brede fronten Attac har ikke gått i fella med å være utydelige – men er skarpe politisk – og samtidig inkluderende, sier Hansen.

Er mediearbeid og sentralorganisering viktigere enn bygging av lokallag rundt i landet?

– Vi kan få til begge deler. Vi er en anerkjent aktør som stadig blir spurt om vår mening og holdning. Vi har en en jobb å gjøre med å opprettholde medieaktiviteten. Men vi må syntes også lokalt, i lokalavisene, der folk er. Jeg fikk spørsmål fra min lokalavis, Altaposten; Er Attac en organisasjon som er viktig for folk

FAKTA

Benedikte Pryneid Hansen

- Nyvalgt leder for Attac Norge
- 27 år gammel, fra Alta i Finnmark
- Politisk bakgrunn fra Senterungdommen og Ungdom mot EU
- Bachelorgrad i Afrikastudier
- Medlem av Attac Blindern.

i Alta? Vi må vi må vise at konsekvensene av finanskrise også vises lokalt – vi må vise hva det betyr når helsetilbud lokalt blir truet av privatisering, sier Hansen.

En bakgrunn fra Nei til EU plasserer Benedikte utvilsomt på den ene sida av barrikadene i EU-kampen, selv om Attac har et uttalt ikke-standpunkt i EU-saken.

– Når det kommer til EU-saken så har jeg erfaring med å jobbe i en bred front, med ett felles mål. Samtidig er man ikke nødvendigvis enig i målet om hva som er det idelle samfunnet, men alle trekker i samme retning. Nei til EU har medlemmer fra Rødt til Frp – og man

lærer seg å samarbeide på tvers av bakgrunn.

– Både Nei til EU, Sp og Attac tilhører den brede folkebevegelsen – en bredere venstreside, om du vil – som har vokst fram det siste tiåret og som setter mennesker foran global pengemakt.

INTERNASJONAL ERFARING

Pryneid Hansen har vært solidaritetsbrigadist hos De jordløses bevegelse (MST) i Brasil, og hun har bodd i Mosambik som ledd i en bachelorutdanning i afrikanske studier ved Universitetet i Oslo.

– Strukturproblemene er noe av det som gjør enkelte land i Afrika til verdens fattigste. Mange afrikanske land styrer ikke egen politikk siden de er fanget i fella med høy utenlandsgjeld og politisk er styrt av IMF eller Verdensbanken. Folk sulter i mateksporterende land – over halvparten av verdens fattige er bønder. Vi i Norge må produsere og spise egen mat – det er solidarisk.

Sol, sommer og Attac

Attacs sommersamling arrangeres på Malmøya utenfor Larvik – fra 29. juli til 1. august.

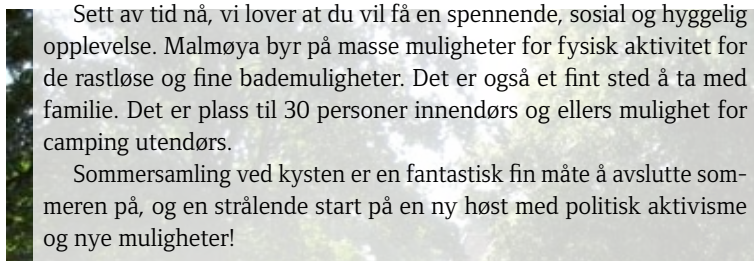
Bli med på noen lærerike og herlige dager ved kysten!

Vi gjentar fjorårets suksess og leier hytter med beliggenhet på Malmøya utenfor Larvik. Vakre omgivelser, strålende sol og hav var rammen rundt en lærerik og spennende sommersamling i fjor. Vi arrangerte video- og trommeverksted, hadde innføring i Handelsspillet, besøk av Gerd Liv Valla og la strategier for Attacs arbeid.

Vi lover god politisk skolering, kreative aksjonsverksteder, meditereing, grilling og kos også i år. Programmet er under utvikling og vi ønsker oss innspill fra Attacs medlemmer.

Sett av tid nå, vi lover at du vil få en spennende, sosial og hyggelig opplevelse. Malmøya byr på masse muligheter for fysisk aktivitet for de rastløse og fine bademuligheter. Det er også et fint sted å ta med familie. Det er plass til 30 personer innendørs og ellers mulighet for camping utendørs.

Sommersamling ved kysten er en fantastisk fin måte å avslutte sommeren på, og en strålende start på en ny høst med politisk aktivisme og nye muligheter!

Lærerikt og sosialt på Attac sommersleir 2009. Foto: Attac.

For påmelding, informasjon, eller innspill, ta kontakt med Attac-kontoret ved å sende en e-post til siri@attac.no – eller ring på telefon 22 98 93 04.

Interessant for BI-studenter og sladrepressen

BOK

JOHAN STENEBO

Sannheten om IKEA

ICA Bokförlag (2009).

Johan Stenebo har gjennom 20 år jobbet i Ikea som varehussjef, direktør for Ikea Green Tech og som assistent for Ikea-gründeren Ingvar Kamrad.

Avsløringer, tenkte jeg, til tross for at mine forestillinger om møbelgiganten ikke var av det naive slaget. Det var med nysgjerrighet og interesse jeg tok fatt på «Sanningen om IKEA». Gleden over å få dokumentert kapitalismens mørkere sider, kan man jo alltså unne seg i ny og ne. Skuffelsen kunne ikke vært mye større: Denne boka har knapt noen politisk interesse.

Det er på mange måter en merkelig bok, uten noe veldig klart budskap. Hva er det egentlig mannen vil? Dette er en uskjønn blanding av uthenging av personer og kritikk av business-strategier. Deler av kritikken kan oppfattes som konstruktiv, det gjelder både positiv og negativ kritikk – annet henger i løse lufta. Her er anekdoter av mange slag, som skal illustrere både det geniale og det forferdelige ved IKEA-kulturen.

En del episoder burde vært meldt til arbeidstilsynet (hva nå den svenske institusjonen heter), men er – etter framstillinga – for personavhengige til å ha allmenn interesse. Mer enn noe sitter jeg igjen med følelsen av at forfatteren dels trenger å få øst ut av seg frustrasjoner ha har lagret inni

seg gjennom mange år, dels prøver å sette seg selv i et gunstig lys.

Dette er en bok for BI-studenter, som nok kan ha litt å lære om hvordan man bør – eller ikke bør – drive store konsern, selv om de nok vil finne at mye av det er temmelig banalt. Vi andre kunne nok ønske at forretningslivet var annerledes, men det er ikke slik at boka avslører nye, overraskende eller spesielt kreative businessstrategier for maksimal fortjeneste. Det som er av slikt er rimelig vel kjent.

Det kan vel være nyttig for noen å kjenne til det indre liv i IKEA. Noen vil kanskje finne det spennende også – litt avveksling fra ukebladsladder og sensasjonelle avisoppslag. For oss andre blir det alt for mye uinteressant sladder i forhold til de få opplysningene vi får om hvordan dette multinasjonale konsernet fungerer.

BODIL CHR. ERICHSEN

På tide å

FILM

«World Vote Now»

(2009)

Regi: Joel Marsden

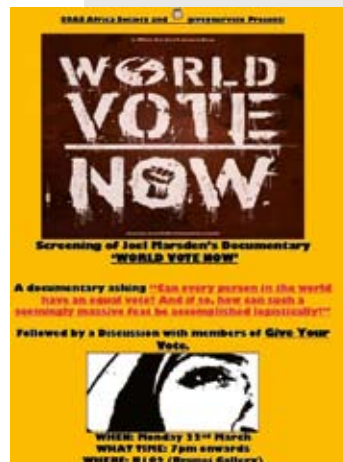
Er det mulig å organisere en global folkeavstemning, hvor hver person har sin stemme? Et velkjent prinsipp – ofte kalt demokrati. I vår verden har vi internasjonalt og globalisert økonomi, handel og eiendomsrett. Men demokrati er fortsatt bundet til landegrenser og nasjoner.

Filmskaperen Joel Marsden har forsøkt å undersøke om det er mulig å tenke seg en verden der hver person har stemmerett, uavhengig av landegrenser, og besøkte mennesker i 26 land. Marsden beskriver et søk etter essensen i demokratiet, og forsøker i filmen å illustrere fakta om globalt demokratisk underskudd.

Filmen hadde premiere 24. november 2009 på den internasjonale dokumentarfilmfestivalen i Amsterdam. *World Vote Now* er resultatet av åtte års undersøkelser om mulighetene for å avholde globale valg.

I *World Vote Now* er Marsden observatør under det første valget i Kongo, han ser hvordan stemmegivning foregår i den indiske delen av Kashmir, han reiser gjennom Kina, Japan og Sør-Korea. I Iran kommer religion før demokrati. Og om det var frie valg i Egypt så ville det fundamentalistiske muslimske brorskap vinne – som en egypter sier i filmen, «Ja, jeg vil ha demokrati – men jeg ville ha forlatt landet». I Brasil slutter demokratiet der hvor asfalten slutter.

Hver eneste dag avgjøres din hverdag av organisasjoner som FN's sikkerhetsråd, Verdensbanken, IMF og Verdens handelsorganisasjon (WTO). Men ingen av beslutningene tas av folkevalgte. Beslutninger treffes globalt – uten en global offentlighet. Kravet om et

globalisere demokratiet?

ALLE FOTO: WWW.WORLDDOTENOW.COM

verdensparlament bestående av folkevalgte representanter øker i takt med de globale utfordringene vi står overfor. Filmen ble også vist i København 15. desember, i forbindelse med klimaforhandlingene.

23. februar fikk deltagere på et debattmøte i EU-parlamentet se filmen, etterfulgt av en diskusjon om et verdensparlament i

FN-regi. Både EU-parlamentet, Det Latin-Amerikanske parlamentet (Parlatino) og den Afrikanske Union har alle vedtatt støtteklæringer til arbeidet med opprettelsen av et slikt verdensparlament i FN-regi. EU-parlamentet vedtok i 2005 en resolusjon til støtte for et parlament i FN-regi.

Ulike sosiale bevegelser og sosiale

forum har stilt krav om demokratisering av økonomien. Internasjonale organer som G8 og G20 har diskutert løsninger på finanskrisen – og blitt møtt med krav om at økonomisk utvikling må diskuteres blant FNs 192 land fremfor de utvalgte i G20.

Men FNs organer blir ikke prioritert av stormaktene. FNs toppmøte juni 2009 om finanskrisen har blitt karakterisert som en fiasko. Rike land i Nord sendte byråkrater for å møte statsledere fra Sør. Norge sendte en statssekretær fra Erik Solheims bistandsdepartement. G20, WTO, IMF og Verdensbanken er alle organer bestående av byråkrater – uten demokrati og til dels også lukkede organer.

George Monbiot er en britisk journalist og forfatter som har deltatt i debatten om et utvidet globalt demokrati. Han skriver om en globalisert verden der alt har blitt internasjonalt – unntatt demokratiet. Demokratiet er fortsatt nasjonsbundet, mens handel og økonomi i stor grad kontrolleres av overnasjonale organer og selskaper.

Han trekker fram fire hovedendringer som må til for en global demokratisering; et demokratisk valgt parlament med myndighet til å vedta lover og resolusjoner, en demokratisert generalforsamling som skal erstatte sikkerhetsrådet, opprettelsen av handelsmekanismer for å unngå akkumulering av gjeld, og en handelsorganisasjon som beskytter de fattigere landene.

Under sitt besøk i FN er Joel Marsden overrasket over den entusiasmen han møter for sine ideer om en verdensomspennende avstemning. Gjennom filmen møter vi mennesker fra land over hele kloden som uttrykker hva demokrati egentlig handler om: alle stemmer betyr like mye.

TERJE KARLSEN

UTVEIER: OMTALE

POLITISK FILM

Cinema Politica Trondheim

er en nystartet filmklubb i det internasjonale Cinema Politica-nettverket.

Annenhver torsdag framover vil Attac i samarbeid med Latin- Amerika Gruppene (LAG) i Trondheim og Studentens og Akademikernes Internasjonale Hjelpesfond (SAIH) arrangere gratis filmvisninger i Realfagsbygget på Gløshaugen.

Håkon B. Line og Eivind Hageberg i Attac NTNU/Hist har vært sentrale i å starte opp denne filmklubben i Trondheim.

- Vi har tidligere hatt en del filmkvelder hvor vi har vist dokumentarer og politiske filmer, og film trekker folk. Filmkvelder er ofte enkle å stille i stand, og vi ser ofte nye folk på filmframvisning. Dette er et godt tips til andre lokallag, forteller Line og Hageberg.

Visningene er åpne for alle, og det vil også bli åpnet for en kort diskusjon etterpå.

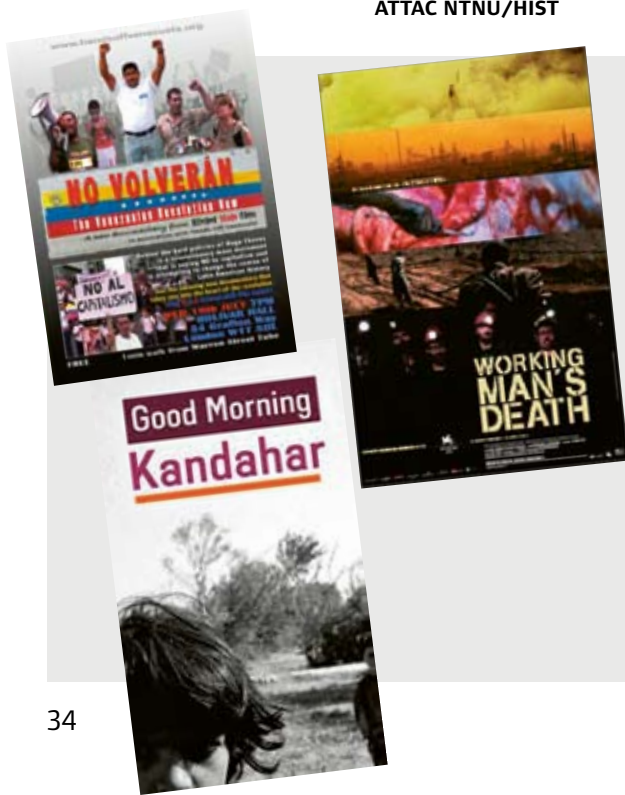
Filmene på programmet forteller historier som har fått liten oppmerksomhet eller har blitt feilrepresentert i media, og omhandler temaer som miljøvern, menneskerettigheter og økonomisk rettferdighet.

Noen av filmvisningene vil samordnes med debattforumet Café NordSør for å kunne gi en innføring i noen av temaene de vil ta opp på sine møter dette semesteret.

Kontakt filmklubben på epost

trondheim@cinemapolitica.org eller sjekk ut nettsidene www.cinemapolitica.org/trondheim.

ATTAC NTNU/HIST

Programmet våren 2010:

Good Morning Kandahar (2008) – Torsdag 8.april kl 19.

Between Midnight & The Roosters Crow (2005) –
Torsdag 22. april kl 19.

Bhopal - The Search for Justice (2004) – Torsdag 29. april kl 19.

No Volveran (2007) – Torsdag 6. mai kl 19.

RIP: A Remix Manifesto (2008) – Torsdag 20. mai kl 19.

Working Man's Death (2005) – Torsdag 3. juni kl 19.

Inngang: Gratis. **Sted:** Realfagsbygget på Gløshaugen.

Kristen Nordhaug & Helene Bank (red)

FRITT FALL

FINANSKRISEN OG UTVEIER

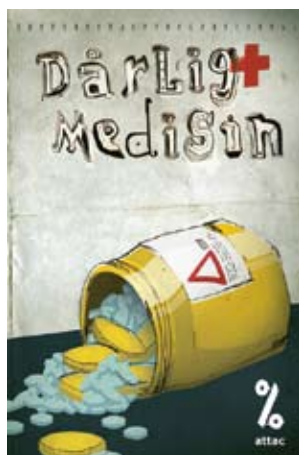
RES PUBLICA

Fritt fall – finanskrisen og utveier

Bok fra Attac Norge, i samarbeid med Res Publica.

På ett år har Norge tapt ca 1043 milliarder kroner av statens formue på finanskrisen – ifølge sentralbanksjef Svein Gjedrem det verste fall på 100 år. Flere norske kommuner har sløst bort budsjetter på usikker spekulasjon. Islands økonomi er kjørt i grøfta, og rasende islendinger forlangte statsministerens avgang. IMF pålegger landet strukturtiltak vi ellers forbinder med den tredje verden. I USA er millioner av menneske husløse og arbeidsledige som følge av den verste krisen siden 1929, som nå spres seg over hele verden. Denne boka gir skarpe analyser som forklarer krisen vi er inne i – hvordan den oppstod, hvilke konsekvenser den vil få, og hvilke veier som fører ut av den. Verden trenger en ny økonomisk kurs. Blant forfatterne finner vi skarpe norske politiske kommentatorer så vel som verdenskjente økonomer. Blant bidragsyterne er Erik Reinert, Carlota Perez, Bent Søfus Tranøy, Emilie Ekeberg og Rune Skarstein. Boka er et samarbeid mellom Attac Norge og Res Publica.

Pris 249 kr + porto
Medlemmer i Attac betaler 199 kr + porto

Dårlig medisin

Hva skjer med helsevesenet i Norge?

Arkitektene bak den store sykehusreformen lovet mer effektive helsetilbud og mindre ansvarsfraskrivelse fra politikerne. Hvordan har helseforetakene blitt mottatt? Hvordan fungerer New Public Management i helsesektoren? På hvilket tidspunkt ble pasientene brukere eller klienter? Og hvem tjener på at sykehusene drives etter markedets prinsipper? I denne debattboken drøftes alle disse spørsmålene – og flere til. Forfatterne undersøker ikke bare kreftene bak markedsrettingen av norsk helsevesen, de peker også på de kreftene som kan snu utviklingen.

Pris 70 kr + porto

Fra marked til demokratisk styring

Attac Norges Årbok 2009:

Attacs artikkelsamling fra 2010 består av et utvalg artikler om dagsaktuelle temaer, skrevet av Attac-aktivister i året som har gått. Vi håper at samlingen kan være til nytte for de som ønsker seg en enkelinnføring i Attacs hovedsaker, og at den kan inspirere til fortsatt kamp for demokratisering av økonomien, lokalt, i Norge og i resten av verden.

Artikkelsamlingen er delt inn i fire hovedkapitler: Demokratisk kontroll over finansmarkedene, Etisk forvaltning av oljefondet og klimakrisa, Skatteparadis og Markedsmakt og motmakt.

Pris 50 kr + porto

Økonomisk apartheid

Vi kjøper rettferdig kaffe. Vi betaler velmente medlemskap og gir til TV-aksjonen år etter år. Den globale uretten består.

Forstår vi hvorfor? Strømmer verdiene fortsatt vekk fra menneskene som trenger dem mest? Hvilke mekanismer skaper – mot vår vilje – et globalt, økonomisk apartheid?

Denne boken gir deg

- fakta om nyliberalismen
- forståelige forklaringer
- fortellingen om Attac.

«Dagens prosjekter – som FNs Tusenårsmål – legger mer vekt på å behandle symptomene på fattigdom enn å angripe årsakene» – fra Erik S. Reinerts bidrag i denne boken

Pris 100 kr + porto

Dette er et lite utvalg av hva du kan bestille på nettsidene våre:

<http://www.attac.no/organisasjon/webshop>

Du kan også bestille ved å ringe Attac-kontoret på 22 98 93 04.

Bli med i Utveier-redaksjonen!

Utveier trenger faste skribenter og redaksjonsmedlemmer! Har du lyst til å være med og skrive i magasinet du nå holder i hånda? Lyst til å fotografere? Eller jobbe med Utveier-blogger? Skrivelyst er eneste forutsetning!

Ring Terje på 957 997 67 eller send en mail til terje@attac.no.

Fra partidebatten under
Attac-konferansen i februar.
Foto: Terje Karlsen.

Jeg vil bli medlem av Attac!

- Vanlig medlem (kr. 300,-)
- Student/trygdet/pensjonist (kr. 100,-)
- Ungdom under 20 (kr. 50,-)
- Støttemedlem – for deg som vil gi litt ekstra (kr. 600,-)

navn

adresse

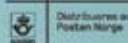
postnr. og sted

epost

telefon

fødselsår

Adressaten betaler
for sending i Norge

ATTAC NORGE
Svarsending 1250
0090 Oslo